

TARTU ÜLIKOOL
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kultuuriteaduste instituut
Etnoloogia osakond
Kultuurikorralduse õppekava

Kaisa Kroon

HARRASTUSSÜMFOONIAORKESTRID LAULUPEO PROTSESSIS:
DIRIGENTIDE VAADE
Magistritöö

Juhendajad: Marko Lõhmus, MA
Elo-Hanna Seljamaa, PhD

Tartu 2025

Annotatsioon

Magistritöö „Laulupeo protsessi olulisus harrastussümfooniaorkestrite liigi säilimises“ uurib Eesti harrastussümfooniaorkestrite nähtavust ja kestlikkust laulupeoliikumises. Töö uurib, kuidas dirigentide tegevus ja juhtimisviisid mõjutavad orkestrantide, eriti noorte, motiveeritust ja kestva osalust kollektiivides; millist tähendust omab noorte jaoks laulupeol osalemine ning kuidas selline kogemus võib suurendada nende pühendumust ja jätkamistahet sümfooniaorkestris. Uurimus tugineb kvalitatiivsele metoodikale, mille käigus viidi läbi intervjuud viie dirigendi ja ühe koordinaatoriga.

Töö on suunatud kultuurikorraldajatele, muusikahariduse edendajatele, dirigentidele ja poliitikakujundajatele. Sellest võivad kasu saada kõik, kes tegelevad muusikakollektiivide juhtimise, hariduslike protsesside kujundamise või laulupeoliikumise arendamisega, pakkudes konkreetseid ettepanekuid sümfooniaorkestrite jätkusuutlikkuse, nähtavuse ja sisulise rolli tugevdamiseks Eesti kultuuris.

Märksõnad: Sümfooniaorkester, motivatsioon, laulupidu, dirigendid, Eesti

SISUKORD

SISSEJUHATUS	6
1. LAULUPIDU JA SÜMFOONIAORKESTRID EESTIS	9
1.1 Laulupidude ajalugu ja areng Eestis	9
1.2 Laulupidu ja UNESCO	11
1.3 Sümfooniaorkestrite roll laulupeo traditsioonis.....	13
1.4 Laulupidude mõju Eesti muusikamaastikule	17
1.5 Sümfooniaorkestrite avalik kuvand	20
2. SÜMFOONIAORKESTRITE ORGANISATSIOONILINE ÜLESEHITUS JA ARENGUVÕIMALUSED	23
2.1 Orkestrite liigitus	23
2.2 Orkestrite rahastus ja institutsionaalne tugi Eestis	25
3. MOTIVATSIOON MUUSIKAKOLLEKTIIVIDES	30
3.1 Motivatsiooniteooriad	30
3.2 Sotsiaalne areng ja kuuluvus muusikakollektiivides	34
4. KVALITATIIVNE UURIMUS: INTERVJUUD DIRIGENTIDEGA	36
4.1 Intervjuude metoodika ja valim	36
4.2 Dirigentide vaated laulupeo ja sümfooniaorkestrite arengule	40
4.3 Sümfooniaorkestrite toimimine ja rahastus	42
4.4 Dirigentide juhtimisstrateegiate mõju motivatsioonile.....	47
4.5 Sümfooniaorkestrite liikmete motivatsioon ja noorte järelkasv	49
4.6 Dirigentide ettepanekud sümfooniaorkestrite arenguks	52
5. JÄRELDUSED	55
6. ETTEPANEKUD	57
6.1 Ettepanekud riiklikul tasandil	57

6.2 Ettepanekud kohalikul tasandil	58
KOKKUVÕTE	60
KASUTATUD ALLIKAD	62
LISAD	69
Lisa 1. Intervjuu küsimused.....	69
Lisa 2: 2025. aasta laulupeol osalevate keelpilli-, sümfooni- ja sümfooniaorkestrite statistiline tabel (Exceli kokkuvõte)	72
SUMMARY	76

SISSEJUHATUS

Sümfooniaorkestrid on Eesti muusikamaastikul märgilise tähendusega kollektiivid, kandes endas nii professionaalse kunstiloomingu kui ka harrastusliku muusikalise tegevuse ideaale. Nende roll ulatub kaugemale tavapärasest kontserdielust, hõlmates ühiskondlikke ja hariduslikke funktsioone ning osalust rahvuslike traditsioonide, sealhulgas laulupeoliikumise kandjana. Ometi on sümfooniaorkestrite jätkusuutlikkus, toimimismudelid ja arengupotentsiaal Eestis olnud senises uurimistöös vähese tähelepanu all, eriti kontekstis, kus klassikaline suurvorm kohtub rahvalikult juurdunud laulupeotraditsiooniga.

Varasemad uurimused orkestrite kohta Eestis käsitlevad peamiselt 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse arenguid. Uurimustes tuuakse esile orkestrite arvu ja leviku kasv, rõhutades rahvusliku liikumise ning laulu- ja mänguseltside olulist rolli muusikaelu edendamisel. Enamik orkestreid olid puhkpilli- ja keelpillikollektiivid, mis tegutsesid iseseisvalt või seltside juures. Orkestrite loomine oli tihti seotud rahastamisraskustega, kuid esinemised mitmesugustel pidustustel, heategevusüritustel ja laulupidudel aitasid tugevdada kogukondlikku kultuurielu. (Pärg, 1978; Millistfer, 1979; Rekkaro, 1979)

Eriliseks teeb olukorra asjaolu, et sümfooniaorkestrite kaasatus ja nähtavus ei ole kooskõlas nende kõrge kunstilise taseme ja suure potentsiaaliga laulupeo ja laiemalt muusika harrastustegevuse mitmekesistamiseks. Nii avalikkuses kui ka korralduslikes aruteludes jääb sümfooniaorkestrite roll tihti tagaplaanile, võrreldes kooride ja puhkpilliorkestritega, kes on traditsiooniliselt laulupeo keskmes. Ajalooliselt on sümfooniaorkestrid laulupeoliikumises võrdlemisi uus kollektiivi liik ja kuigi sümfooniaorkestrid on viimastel aastakümnetel leidnud oma koha laulupeo programmis, on ühiskonnas ja muusikavaldkonna sees siiski tunda lahkavamusi selles osas, kas nende panust käsitletakse võrdväärselt teiste osalevate liikidega – kooride ja puhkpilliorkestritega. Sellest tulenevalt tekib vajadus uurida sümfooniaorkestrite nähtavuse, osaluse ja väärtustamise küsimusi, et mõista nende võimalikku panust rahvusliku suurpeo mitmekesisusse ja arengusse.

Laulupeoliikumine, millel on Eestis sügavad ajaloolised juured ja identiteeti loov tähendus, on ajas pidevalt avardunud, kaasates erinevaid kollektiive ja muusikalisi väljendusviise.

Sümfooniaorkestrite hõlmamine sellesse liikumisse esitab aga mitmetahulisi küsimusi: milline on nende kunstiline ja sotsiaalne roll laulupeol, kuidas kujuneb nende osalus ning millised tegurid mõjutavad orkestrantide valmisolekut sellesse protsessi panustada? Nendele küsimustele vastamine eeldab süvenemist nii individuaalsesse motivatsioonidünaamikasse kui ka dirigentide juhtimispraktikatesse ja laiemasse kultuuripoliitilisse konteksti.

Käesolev magistritöö keskendub Eesti sümfooniaorkestrite muusikute motivatsioonile osaleda kollektiivses muusikaloomes, laulupeoliikumise tähtsusele harrastussümfooniaorkestrite tegevuses ning dirigentide rollile selles protsessis. Muusikute motivatsioon ei ole isoleeritud nähtus, vaid kujuneb mitmekesiste tegurite koosmõjus: individuaalsed eesmärgid, repertuaar, töökorraldus, sotsiaalne kuuluvus ja dirigendi juhtimisstiil on vaid mõned neist. Töös uuritakse, millised tegurid toetavad sümfooniaorkestrites osalemist ning mis võivad seda takistada.

Uurimistöö eesmärk on mõista harrastussümfooniaorkestrite toimimist ja rolli laulupeoliikumises, keskendudes dirigentide vaadetele mängijate motivatsioonile ning juhtimispraktikatele. Töö tugineb kvalitatiivsele uurimismetoodikale, mille raames viidi 2025. aasta märtsis ja aprillis läbi intervjuud viie dirigendi ja ühe koordinaatoriga, kes kokku esindavad 12 Eesti harrastussümfooniaorkestrit. Intervjuuvalimisse kaasati dirigendid, kes on aastatel 2004–2024 oluliselt panustanud noorte sümfooniaorkestrite arendamisse ning kelle juhendatavad orkestrid on seotud laulupeoliikumisega ja osalevad 2025. aasta üldlalupeol. Nende vaatepunktid võimaldavad avada nii muusikute motiveeritust mõjutavaid tegureid kui ka orkestrite juhtimisega seotud väljakutseid ja arengupotentsiaali. Dirigentide hinnangute kaudu avaneb ka pilt sellest, kuidas ja mil moel sümfooniaorkestrid on laulupeoliikumisse kaasatud ning milliseid strateegilisi ja sisulisi lahendusi nähakse nende nähtavuse ja rolli suurendamiseks. Uurimistöö eesmärgiks on vastata järgmistele küsimustele:

1. Millised tegurid mõjutavad sümfooniaorkestrite muusikute motivatsiooni kollektiivis osaleda laulupeoliikumise kontekstis ning kuidas need tegurid erinevad sõltuvalt muusikute taustast ja kogemusest?

2. Millised on sümfooniaorkestrite peamised väljakutsed ja arenguvõimalused laulupeo liikumises ning milliseid lahendusi pakuvad dirigendid nende probleemide ületamiseks?
3. Milliseid strateegiaid võiks kasutada sümfooniaorkestrite suurema kaasamise ja nähtavuse tagamiseks laulupeoliikumise kontekstis?

Töö koosneb kuuest peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade laulupeoliikumise kujunemisest ning analüüsitakse sümfooniaorkestrite rolli selles traditsioonis. Eraldi käsitletakse laulupeo mõju Eesti muusikamaastiku kujunemisele ning sümfooniaorkestrite avaliku kuvandit ja kajastusi meedias. Teine peatükk keskendub sümfooniaorkestrite organisatsioonilisele struktuurile ja arenguvõimalustele, sealhulgas nende ajaloolisele kujunemisele, tüpoloogiale ning rahastusele. Kolmandas peatükis avatakse muusikute motivatsiooni teoreetilist raamistikku ning vaadeldakse motivatsioonitegureid ja dirigentide juhtimisstrateegiaid sümfooniaorkestrite kontekstis. Neljandas peatükis esitatakse kvalitatiivse uuringu raames läbiviidud dirigentide intervjuude tulemused, mis toovad esile nende vaated laulupeo ja orkestrite arengule, juhtimispraktikatele ning võimalikule edasisele suunale. Viies peatükk koondab töö järeldused, mille alusel sõnastatakse kuuendas peatükis ettepanekud sümfooniaorkestrite nähtavuse ja kaasatuse suurendamiseks laulupeoliikumises.

Töö panustab Eesti muusikaelus olulise, kuid seni väheuuritud valdkonna analüüsi, tuues esile sümfooniaorkestrite potentsiaali laulupeoliikumises ning pakkudes sisendit nii kultuurikorraldajatele, muusikapoliitika kujundajatele kui ka orkestrite juhtidele. Lähenedes teemale muusikute motivatsiooni ja dirigentide juhtimispraktikate kaudu, võimaldab uurimus mõista kollektiivse musitseerimise sügavamaid ajendeid ning aitab luua eeldusi jätkusuutliku ja sisuliselt tähendusliku orkestrikultuuri edendamiseks laulupeo raamistikus.

1. Laulupidu ja sümfooniaorkestrid Eestis

Eesti laulupeoliikumine on kujunenud rahvusliku eneseteadvuse, kultuurilise järjepidevuse ja muusikalise ühtsuse sümboliks. Kuigi traditsioon on ajalooliselt keskendunud koorilaulule, on sümfooniaorkestrite kaasamine laulupeo protsessi loonud uusi kõlalisi ja sisulisi tähendusvälju. Käesolevas peatükis vaadeldakse laulupeo ajaloolist kujunemist, selle rahvusvahelist tunnustamist inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja kandmise kaudu ning sümfooniaorkestrite kasvavat rolli ja institutsionaalset tähendust, sealhulgas Eesti Sümfooniaorkestrite Liidu panust. Samuti analüüsitakse laulupeo mõju Eesti muusikakultuuri arengule ja ühiskondlikule identiteedile.

1.1 Laulupidude ajalugu ja areng Eestis

Eesti üldlaulupidude ajalugu ulatub tagasi 1869. aastasse, mil Tartu Peetri kiriku aias peeti esimene üle-eestiline laulupidu. Laulupeo traditsioon sai alguse rahvusliku ärkamisaja kontekstis ning oli tihedalt seotud eestlaste eneseteadvuse ja kultuurilise identiteedi tugevdamisega. Esimese laulupeo korraldamist juhtisid rahvusliku liikumise eestvedajad Johann Voldemar Jannsen ja Carl Robert Jakobson. Peol osales 878 lauljat ja pillimängijat ning kavasse kuulusid vaimulikud ja isamaalised laulud. (ELT SA ajalugu, I laulupidu; Tael, 2007)

Järgnenud laulupidude korraldamine sai kiiresti osaks Eesti rahvuslikust kultuurielust. II üldlaulupidu 1879. aastal peeti taas Tartus, kus lauljate arv oli kasvanud ja esindatud olid vaid meeskoorid ja puhkpilliorkestrid (Tael, 2007). Laulupeod hakkasid toimuma regulaarselt ning iga pidu peegeldas oma ajastu poliitilist ja kultuurilist konteksti. Näiteks III üldlaulupidu 1880. aastal Tallinnas tähistas tugevat rahvuslikku meelsust ning repertuaari hulgas oli rohkem ilmalikke laule (ELT SA ajalugu, III laulupidu). Kontserdil osalesid esimest korda ka mõned segakoorid (Tael, 2007).

1891. aasta laulupidu tõi esmakordselt kaasa ametlikult segakooride ja keelpilliorkestrite osalemise (ELT SA ajalugu, IV laulupidu; Tael, 2007). 1894. aasta laulupeol oli kontserdikava repertuaaris ülekaalus eesti heliloojate looming (ELT SA ajalugu, V laulupidu; Tael, 2007). 20. sajandi alguses tugevnes eestlaste kultuuriline eneseteadvus

ning 1910. aastal peetud VII üldlaulupidu (ELT SA ajalugu) oli esimene, mille korraldamisel ei pühendatud pidu ühelegi keiserlikule tähtpäevale. Eesti Vabariigi loomise järel 1923. aastal peetud VIII üldlaulupidu oli esimene iseseisvas Eestis toimunud laulupidu, mida korraldas Eesti Lauljate Liit (ELT SA ajalugu, VIII laulupidu; Tael, 2007). Rahvusliku ühtekuuluvuse tähistamiseks olid repertuaaris eesti heliloojate teosed ning esimest korda kõlas Mihkel Lüdigi „Koit“ (sammas).

II maailmasõja ja nõukogude okupatsiooni ajal rakendati laulupidudel tugevaid poliitilisi piiranguid. 1947. aastal toimunud XII üldlaulupidu (ELT SA ajalugu) oli esimene Nõukogude Eestis korraldatud pidu ning selle repertuaaris domineerisid ideoloogilised laulud, mis pidid sobituma nõukogude režiimi kultuuripoliitikaga. Kõige rohkem ideologiseeritud oli 1950. aasta XIII laulupidu (ELT SA ajalugu), kus repertuaari kuulusid Stalini ja Nõukogude võimu ülistavad laulud ning iga kooriliik oli kohustatud laulma ühe laulu vene keeles (Tael, 2007).

Eesti esimene sümfooniaorkester asutati 1900. aastal Tartus. Selle eestvedajaks oli Aleksander Läte, kuid laulupeole jõudsid sümfooniaorkestrid alles 65 aastat hiljem, 1965. aastal (ELT SA partituur 2016). Esmakordselt esinesid lauluväljakul liigina kutselised ja isetegevuslikud sümfooniaorkestrid, tähistades uut etappi laulupeo muusikalises mitmekesisuses (ELT SA ajalugu, XVI laulupidu; Tael, 2007). Varem tantsiti pigem puhkpillide saatel, ent sama aasta tantsupeol (ELT SA, XVI laulupidu) astus esmakordselt publiku ette ka noorte viiuldajate ansambel Erich Loidi juhatusel. Juba eelnenud, 1955. aasta laulupeost alates (ELT SA ajalugu, XIV laulupidu) hakati repertuaari tasapisi mitmekesistama, mis kulmineerus 1960. aasta XV üldlaulupeol spontaanses isamaalises ühislauluga – Gustav Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm“ –, millest kujunes järgmiste laulupidude lõpu- ja isamaaline laul (ELT SA ajalugu; Tael, 2007). Sümfooniaorkestrid osalesid ka 1969. aasta üldlaulupeol (Tael, 2007), kuid pärast seda järgnes pikem paus ja alles 2014. aastal astusid nad taas üles üldlaulupeol (ELT SA ajalugu, XXVI laulupidu; ELT SA partituur 2016). Samal ajal olid keelpilliorkestrid küll korduvalt osalenud noorte laulupidudel, kuid iseseisva liigina esinesid noorte sümfooniaorkestrid esmakordselt alles 2007. aasta noorte laulupeol, mil laululaval oli 600 mängijat (ELT SA partituur 2016). 2017. aasta noorte sümfooniaorkestris osales juba 33 kollektiivi ligi 1000 mängijaga (sammas).

Eesti taasiseseisvumise eelõhtul, 1990. aastal peetud XXI üldlaulupidu (ELT SA ajalugu) oli esimene pärast II maailmasõda, mille repertuaaris polnud enam nõukogude ideoloogilisi laule. Peo sümbolika oli selgelt rahvuslik ja vabaduspüüdlusi toetav, peegeldades laulva revolutsiooni kulmineerumist (samal ajal). Pärast Eesti iseseisvuse taastamist 1991. aastal sai laulupidu taas vaba rahva pidustuseks. 1994. aasta XXII üldlaulupidu oli esimene iseseisvunud Eestis korraldatud pidu ning rõhutas traditsioonide järjepidevust ja rahvuslikku identiteeti (ELT SA ajalugu, XXII laulupidu).

21. sajandil on laulupidude temaatika muutunud avaramaks ning kajastab laiemalt eesti kultuuri ja ühiskonna arenguid. Näiteks 2009. aasta XXV üldlaulupidu (ELT SA ajalugu) kandis nime „ÜhesHingamine“ ja rõhutas ühiskonna ühtsust ning ühtekuuluvust ajaloo ja kultuuri väärtustega ning peegeldas laulupidude kui kultuurinähtuse elujõulisust (ELT SA ajalugu, XXV üldlaulupidu). 2014. aasta pidu „Aja puudutus. Puudutuse aeg“ sidus ajaloolise pärandi kaasaegsete väärtustega ning peegeldas laulupidude kui kultuurinähtuse elujõulisust (ELT SA ajalugu, XXVI üldlaulupidu). 2019. aasta juubelilaulupidu „Minu arm“ tähistas 150 aasta möödumist esimesest üldlaulupeost ning tõi esile eestlaste pühendumuse oma kultuuritraditsioonide säilitamisele ja edasikandmisele (ELT SA ajalugu, XXVII üldlaulupidu).

1.2 Laulupidu ja UNESCO

Laulu- ja tantsupidude traditsiooni rahvusvaheline tähendus sai märgilise kinnituse 7. novembril 2003, kui Eesti, Läti ning Leedu laulu- ja tantsupidude traditsioon kantakse UNESCO inimkonna suulise ja vaimse pärandi meistriteoste nimekirja. Viis aastat hiljem, 2008. aastal, liideti see pärandikooslus ametlikult UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirjaga. (ELT SA veebileht: UNESCO)

UNESCO tunnustus põhineb sellel, et laulu- ja tantsupidude traditsioon kujutab endast kolme Balti rahva kultuurilist põhiväärtust, mille kaudu väljendatakse rahvuslikku identiteeti, ajaloolist kogemust ja kogukondlikku ühtsust. Selle traditsiooni erilisus seisneb pidevas protsessis, mis hõlmab kümneid tuhandeid harrastajaid – lauljaid, tantsijaid, pillimängijaid ja juhendajaid – ning kulmineerub tsükliliselt toimuvate suurte rahvapidustustega. Eesti, Läti ja Leedu ühise UNESCO kandidatuuri ettevalmistamine tõi kaasa Balti koostöökoogu moodustamise ning regulaarsete ühiskonverentside toimumise, mis käsitlevad traditsiooni hetkeolukorda ja arendamist (ELT SA veebileht: UNESCO).

Kultuur 2030 strateegias rõhutatakse, et UNESCO tunnustus seab Eestile kohustuse tagada laulu- ja tantsupeo traditsiooni kestlikkus, järjepidevus ja arendamine riiklikul tasandil ning läbi haridussüsteemi (KM Kultuuri arengukava 2021).

UNESCO kandideerimisdokumendis rõhutatakse, et Baltimaade laulu- ja tantsupeo protsess on püramiidse struktuuriga kultuurinähtus, mille aluseks on laialdane rohujuuretasandi tegevus, st regulaarsed harjutused kohalikus kogukonnas, ning mille tipuks on tsüklilised suurpeod Tallinna, Riia ja Vilniuse lauluväljakutel. Need sündmused ühendavad omavahel mitukümmend tuhat esinejat ja sadade tuhandete pealtvaatajatega rahvamassid, mõjutades nii osalejate kui ka pealtvaatajate kultuurilist eneseteadvust ja kuuluvustunnet. Lisaks siseriiklikule mõjule on see traditsioon leidnud tugevat kandepinda ka väliseesti ja teiste Balti diasporaa kogukondade seas (ELT SA Unesco taotlus). Lauupeo liikumine on oluline mitte ainult rahvusvahelises kontekstis, vaid ka siseriiklikult kogukondliku sidususe ja põlvkondadevahelise koostöö kandjana. Seda toetatakse eraldi kultuuriprogrammide ja -meetmetega (KM Kultuuriprogramm 2021).

Lauupeo traditsioon UNESCO vaimses kultuuripärandis pole pelgalt staatiline tunnustus, vaid eeldab vastavalt UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsioonile jätkusuutliku arengu tagamist. Selleks on loodud institutsionaalsed struktuurid, korraldusvõrgustikud ja rahvusvahelised koostöövormid, mille kaudu tagatakse nii traditsiooni elujõulisus kui ka selle pidev uuenemine. Kooride ja tantsurühmade kõrval on olulisel kohal professionaalne muusikaharidus ning pidev koorijuhtide ja tantsujuhtide järelkasv, mis võimaldab tagada kunstilise kvaliteedi püsimise (ELT SA Unesco taotlus). Traditsiooni elujõulisus sõltub koorijuhtide ja tantsujuhtide süsteemsest koolitamisest ja järelkasvu toetamisest, sh rahastusmeetmete, koolituste ja õppekavade kaudu (KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021). Lisaks rõhutatakse vajadust tugevdada laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide juhendajate töötingimusi, mis on võtmetegur kvaliteetse protsessi ja UNESCO standardite hoidmisel (samas).

Huvitava paralleelina väärrib märkimist, et erinevalt Eestist ei ole harrastussümfooniaorkestrid Lätis ja Leedus laulupeo traditsiooni kaasatud. Läti elanike seas on kõige sagedamini osaletud koorilauljatena (62%) ja tantsurühmade liikmetena (41%), samas puhkpilliorkestri muusikuna osalemist mainib vaid 3% vastanutest (Uuring Balti riikide..., 2017: 14). Sümfooniaorkestrite osalus pole eraldi esile toodud (samas: 14).

Sarnane muster ilmneb ka Leedus, kus enamus osalejaid kuulub kooridesse (47%) ja tantsurühmadesse (46%) ning sarnaselt Lätile on mainitud vaid puhkpilliorkestri muusikuna osalemine (2%) (samas: 15). Seega võib järeldada, et sümfooniaorkestrite aktiivne kaasamine laulupeoliikumisse on pigem Eesti eripära.

1.3 Sümfooniaorkestrite roll laulupeo traditsioonis

Eesti laulupeotraditsioon on ajalooliselt keskendunud koorimuusikale, kuid ka sümfooniaorkestrid on täitnud selles süsteemis olulist rolli. Kui varasematel laulupidudel oli keskne roll eeskätt puhkpilliorkestritel, siis sümfooniliste koosseisude kaasamine 1960. aastate keskpaigas tähistas sisulist laienemist laulupeo muusikalises amplituudis. 20. ja 21. sajandi vahetusel on sümfooniaorkestrite panus laulupeoliikumisse veelgi süvenenud, kujunedes mitmes peoplokis kandvaks ja määravaks liigiks.

Kuigi varasemalt oli sümfooniaorkestrite roll laulupeol eelkõige saatvat ja toetavat laadi, siis esimene tähelepanuväärne hetk, mil sümfooniaorkestrid osalesid laulupeoga seotud sündmuses massiivse koosseisuna, oli X noorte laulupeol „Ilmapuu“ 2007. aastal (ELT SA ajalugu), kus lauluväljaku laululaval esines sümfooniaorkester ligikaudu 600 mängijaga. See esitus oli märgiline ning tegemist oli enneolematu logistilise ja kunstilise ettevõtmisega, mis lõi tugeva aluse järgnevatele arengutele. Sümfoonilisi elemente oli laulupeo kavades siiski ka varem, näiteks XXIII laulupeol 1999. aastal, kus avakontserdil osalesid Eesti tipporkestrid ja kõlas nii eesti kui ka maailmaklassika (ELT SA ajalugu).

XXV laulupeol 2009. aastal (ELT SA ajalugu) jagunes kava temaatiliselt järgnevalt: esimesel päeval esitati keerukamat koorirepertuaari koos sümfooniaorkestritega, teisel päeval keskenduti traditsioonilisematele lauludele. Sarnast ülesehitust on järgitud ka järgnevatel laulupidudel. Näiteks XXVII üldlaulupeol aastal 2019 (ELT SA ajalugu) kõlas Ülo Kriguli „Tornikella kaja“ uus sümfooniline töötlus Veljo Tormise kantaadist „Tornikell minu külas“, mis rõhutas orkestri rolli mitte üksnes saatjana, vaid loova ja tähendust kandva muusikalise partnerina.

Tänaseks on sümfooniaorkestrite liigi osalemine laulupeol saanud tavapäraseks ja kontseptuaalselt oluliseks. Sümfooniaorkestrid ei ole pelgalt taustajõud, vaid täidavad sisulist rolli laulupeo helilise ja esteetilise telje kujundamisel. Nende osalus võimaldab

esitada suurevormilisi ja kunstiliselt ambitsioonikaid teoseid, mis peegeldavad eesti muusika arenevat mõttemaailma ja tähendusvälju.

Sümfooniaorkestrite rolli laulupeo traditsioonis kinnistab ka Eesti Sümfooniaorkestrite Liit (edaspidi: ESOL). See on noorte sümfoonia-, sümfoniett-, kammer- ja keelpilliorkestreid ühendav katusorganisatsioon, mis loodi 1999. aastal ning mis taastas oma aktiivse tegevuse 2010. aastal (ESOLi avaleht). Taastamisel muudeti märkimisväärselt ka põhikirjalisi aluseid ning uus põhikiri võeti vastu 30. jaanuaril 2022 (Kangur, 2025a). ESOLisse kuulub hetkel 27 tegutsevat noorte sümfoonia- ja keelpilliorkestrit (ESOLi avaleht), kuid mitte kõik Eesti sümfooniaorkestrid ei ole liikmed. 2016. aasta VII noorteorkestrite festivali kavalehest saab lugeda, et sel ajal oli Eestis ligi 40 noorte- ja täiskasvanute harrastuslikku sümfoonia- ja keelpilliorkestrit (ESOLi kavaleht). ESOL (avaleht) korraldab festivale, kontserte, laagreid ja meistrkursusi ning on aidanud asutada mitmeid uusi noorteorkestreid Eesti eri piirkondades. Nende (samas) tegevus on olnud oluline nii kohaliku järelkasvu toetamisel kui ka rahvusvahelise koostöö edendamisel.

2017. aasta XII noorte laulu- ja tantsupeo „Mina jään“ (ELT SA ajalugu) raames astus sümfooniaorkestrite liigina üles Eesti Noorte Sümfooniaorkester koos ühendorkestriga, mille koosseisu kaasati ka noorteorkestrid erinevatest Eestimaa paikadest (ELT SA partituur 2016). Esituskoosseisu kokkupanek toimus tihedas koostöös ESOLiga ning repertuaar sisaldas eesti heliloojate uudisloomingut ja seadeid, mis olid valminud spetsiaalselt selle laulupeo jaoks. Sümfooniaorkestrite osaluse eesmärk oli mitmetasandiline: ühelt poolt pakkuda noortele interpretidele suure lavaga seotud professionaalset kogemust, teisalt kanda edasi eesti orkestrimuusika traditsiooni, tutvustades noortele dirigentidele ja heliloojatele võimalust luua teoseid suurele kollektiivile. Selline koostöömudel aitas süvendada sümfooniaorkestrite kontseptuaalset rolli noorte laulupeo raames ning andis võimaluse ka väiksemate piirkondade noorteorkestritele osaleda üleriigilisel kultuurisündmusel (samas).

Põhikirja kohaselt ESOL „osaleb laulupidude ja muude suurürituste sümfooniaorkestrite repertuaari valikul ja läbiviimisel“ (§ 3.13). Esindaja mälu järgi lisati just 2011. aastal põhikirja punkt, mis käsitleb osalust laulupidudel ja mis puudus varasemas, lühiajaliselt kehtinud esimeses versioonis (Kangur, 2025a). See punkt rõhutab, et sümfooniaorkestrite kaasamine ei ole juhuslik ega pelgalt interpreetlik panus, vaid strateegiline ja sisuline

koostöö, mille kaudu kujundatakse laulupeo kunstilist suunda ning toetatakse muusikakultuuri arengut laiemalt. ESOLi osalus repertuaarivalikus võimaldab sümfooniaorkestritel mõjutada, millised teosed jõuavad suurele lavale ning millised esteetilised ja ideelised väärtused saavad laulupeo kaudu ühiskonnas kõlapinda. Laulupeo repertuaari valmimine toimub mitmeastmelise koostööprotsessi kaudu. ESOL ja tema liikmeskond saavad sisuliselt kaasa rääkida repertuaari kujundamises – liikmetele saadetakse meili teel kiri, kus palutakse esitada repertuaariettepanekuid. Seejärel määrab kunstiline juht liigijuhid, kelle koostöös valitakse liigidirigendid ning pannakse kokku liigikava. See koosneb tavaliselt 4–5 teosest, sealhulgas olemasolevatest teostest, tellimusteostest ja mugandustest. Lõpliku repertuaari kinnitab laulupeo kunstiline toimkond. Kuigi ametlikku dokumenti selle protsessi kohta ei eksisteeri, on see tööjaotus kujunenud aastate jooksul tavapäraseks praktikaks (samas).

Laulupeol on esindatud muusikakoolide sümfoonia-, sümfoniett- ja keelpilliorkestrid, ülikoolide sümfooniaorkestrid ning maakondlikud orkestrid. Kuna Eestis puuduvad väljaspool kolme ülikooli orkestrit täiskasvanute harrastussümfooniaorkestrid, on laulupeol osalevad kollektiivid valdavalt noorteorkestrid (samas).

Osalemine toimub vabatahtliku registreerumise alusel, kusjuures kõigil soovijatel on olnud võimalus kaasa teha. Kuigi kõik kollektiivid osalevad eelproovides ja saavad ettemängimise eest ka hinnangu, ei ole ESOL senini oma liigis kedagi osalemisest kõrvale jätnud. Otsus osaleda sõltub orkestritest endist ning mõned kollektiivid on loobunud kas kava keerukuse või sobimatu ajastuse tõttu (samas).

Sümfooniaorkestrite liigile on traditsiooniliselt lisandunud saateorkestrina ka Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sümfooniaorkester või ERSO (samas). Sümfooniaorkestrite liik on laulupeo struktuuris defineeritud kui täisväärtuslik ja iseseisev liigitus, võrreldav teiste liigiliste koosseisudega nagu laste- või segakoorid. See tähendab, et sümfooniaorkestritel on oma liigijuht ja liigidirigendid ning nad osalevad võrdväärselt kava koostamise ja esitamise protsessis (samas).

Sümfooniaorkestritele tellitakse ja seatakse igaks laulupeoks mitmeid teoseid, mis on loodud spetsiaalselt nende koosseisudele. Näiteks 2007. aastal kõlas üks uudisteos, 2011. aastal kolm uudisteost ja üks seade-süit, 2014. aastal üks uudisteos ja kaks seadet, 2017.

aastal kaks uudisteost ja kaks uut seadet-süiti, 2019. aastal neli uudisteost, 2023. aastal kaks uudisteost ja üks mugandus-seade ning 2025. aastal on kavas üks uudisteos ja kolm seadet, millest üks on süit. Selline repertuaari mitmekesisus näitab, et sümfooniaorkestrite osa laulupeol on aktiivne ja loov, võimaldades tutvustada nüüdismuusikat ja uusi seadeid suurele publikule (samas).

Selline koostöö on eriti oluline nüüdismuusika tutvustamisel ning eri generatsioonide heliloojate loomingu esitamisel, andes orkestritele rolli muusikaelu sisuliste suundade kujundajatena.

Sümfooniaorkestrite teke ja areng Eestis on tihedalt seotud rahvusliku eneseteadvuse tõusu, muusikahariduse arenemise ning laulupeoliikumise mõjuga. Esimesed üldlaulupidudel esinenud orkestrikooslused olid küll valdavalt puhkpilliorkestrid, kuid just nende kõrvale tekkis vajadus ka keelpillikoosseisude ning täisorkestrite järele, mis suudaksid esitada laiaulatuslikumat repertuaari. Juba 1891. aastal toimunud IV üldlaulupeol (ELT SA ajalugu) astus esmakordselt üles sümfoonilistele koosseisudele lähedane keelpilliorkester, mida juhatas Joosep Heinrich Wirkhaus. Samal laulupeol osalesid ka segakoorid, mis võimaldasid laulupeo repertuaari mitmekesistamist ja suuremat muusikalist ambitsiooni.

2009. aasta XXV üldlaulupeol (ELT SA ajalugu) kaasati esimese päeva kontserdile kõik Eesti kutselised koorikollektiivid ning Eesti Riiklik Sümfooniaorkester (edaspidi: ERSO), mille osalus võimaldas esitada vokaalsümfoonilist muusikat nii Eesti kui ka välismaa autoritelt. Sel viisil tähistati 140 aasta möödumist esimesest laulupeost ning rõhutati professionaalse ja isetegevusliku muusikakultuuri ühisosa.

Sümfooniaorkestrite järjepidevam osalemine leidis veelgi enam kandepinda 1985. aasta XX laulupeol (ELT SA ajalugu), mil Gustav Ernesaks mõtiskles, kas üldlaulupeo osavõtjate hulka võiksid edaspidi kuuluda ka kutselised sümfooniaorkestrid. Tema ettepanek realiseerus 14 aastat hiljem, kui 1999. aasta XXIII üldlaulupeol esines suurendatud koosseisus sümfooniaorkester esimese kontserdi põhiosa täitjana, koosnedes järgmistest professionaalsetest kollektiividest: ERSO, Vanemuise sümfoonikud, Pärnu Linnaorkester, Tallinna Kammerorkester (ELT SA ajalugu, XXIII laulupidu).

ESOLi põhikiri sätestab, et üheks eesmärgiks on „orkestrimuusika (keelpilli-, kammer-, sümfooni- ja sümfooniaorkestrite) edendamine, harrastamine ja propageerimine Eestis ning välismaal“ (§ 2.1). See eesmärk seob sümfooniaorkestrite tegevuse rahvusvahelisel laval kodumaise kultuuriruumi muusikalise arendamisega, milles laulupeod on vaieldamatult üheks kõige olulisemaks platvormiks. Läbi osaluse laulupeol saavad orkestrid ellu viia just seda põhikirjalist ülesannet: tutvustada eesti sümfoonilist loomingu, hoida orkestrikultuuri elujõulisena ning pakkuda kogukonnale kõrgetasemelist muusikalist kogemust.

Teiseks on liidu eesmärgiks „rahvuskultuuri traditsiooni säilitamine orkestrite tegevuse kaudu“ (ESOL põhikiri, § 2.2), mis annab sümfooniaorkestrite tegevusele tugeva kultuurilise ja identiteedilise mõõtme. Kui mõelda laulupeole kui rahvuskultuuri kandjale, siis orkestrite osalus selles kontekstis ei ole pelgalt esteetiline täiendus, vaid ka rahvustraditsiooni kandmine läbi suurvormide, tänapäevase helikeele ja professionaalse interpretatsiooni. Seeläbi muutuvad sümfooniaorkestrid olulisteks vahendajateks, kes aitavad säilitada ning taasloovad eesti muusikalist identiteeti, olles kooskõlas liidu põhikirjaliste eesmärkidega.

1.4 Laulupidude mõju Eesti muusikamaastikule

Eesti laulupeod on mõjutanud oluliselt siinse muusikakultuuri arengut, kujundades koorilaulukultuuri, laiendades heliloojate loomingulisi väljundeid ja tagades muusikalise pärandi kestvuse. 19. sajandi lõpust alates on laulupeod kujundanud Eesti muusikamaastikku, pakkudes heliloojatele platvormi oma teoste ettekandmiseks ning muutes koorilaulu kõrgelt hinnatud muusikavormiks (ELT SA ajalugu IX laulupidu). Igal laulupeol on kavas olnud uudisloomingut, mille kaudu on esile tõusnud uued heliloojad ja dirigendid (ELT SA ajalugu XXVII laulupidu). Suurvormide, nagu kantaadid ja oratooriumid, esitamine on rikastanud Eesti muusikakultuuri. 1923. aastal esitati Georg Friedrich Händeli „Messiat“ ja Wolfgang Amadeus Mozarti „Reekviemi“ (ELT SA ajalugu, VIII laulupidu), hiljem on laulupeol ettekandele tulnud ka Eesti heliloojate suurvormid, näiteks Artur Kapi oratoorium „Hiiob“, mida esitati 1933. aasta X üldlaulupeol (ELT SA ajalugu X laulupidu). Laulu- ja tantsupidu on osa Eesti kultuuriidentiteedist ning

rahvuslikust mäluväljast, mida tuleb järjepidevalt hoida ja arendada ka institutsionaalsel tasandil (KM Kultuuri arengukava 2021).

Kaasaegsed laulupeod on jätkanud Eesti muusikamaastiku kujundamist, pakkudes nii traditsioonilist kui ka uudisloomingut. Viimastel aastakümnetel on laulupeokavadesse lisandunud heliloojate nagu Pärt Uusbergi, Tauno Aintsi ja Kadri Voorandi teosed, mis näitavad, et laulupeo repertuaari kaudu peegeldub kaasaegne eesti muusika, aidates kaasa uute teoste püsijäämisele rahvuslikus repertuaaris (ELT SA ajalugu XXVI laulupidu; ELT SA ajalugu XXVII laulupidu). Sümfooniaorkestrite liigi repertuaari on laulupeol uudisloominguga panustanud järgmised heliloojad: Ülo Krigul (ELT SA Laulupeo repertuaar), Rasmus Puur ja Tõnis Kaumann (ELT SA ajalugu XIII noorte laulupidu). 2017. aasta XII noorte laulu- ja tantsupidu „Rännak“ (ELT SA partituur 2016) tõi esile noorte rolli laulupeotraditsiooni kandjatena ja loojatena. Kontserdi struktuur lähtus kujundlikust rännakust läbi aja ja eluetappide, ühendades eri kunstiliigid, muusikalised väljendusviisid ja kollektiivid. Sümfooniaorkestrite osalus selles programmis rõhutas mitmekesist muusikalist väljenduslaadi ja aitas tutvustada eesti muusikapärandi tähenduslikke teoseid noortele interpretidele ja publikule.

Laulupeo kavas kõlasid kuus eesti muusikaloos olulist sümfoonilist teost, mille autorid esindavad eri ajastute helikeelt ning kultuurilist tähendusvälja: Rudolf Tobiase sümfooniline avamäng „Julius Caesar“ (kirjutatud 1896. aastal), Villem Kapi poeem „Põhjarannik“ (loodud 1958 aastal), Jaan Räätsa Kontsert kammerorkestrile *op.* 16 (loodud 1961), Eugen Kapi „Mõökade tagumine“ balletist „Kalevipoeg“ (loodud 1947, esietendus Estonia teatri laval 1948. aastal), Veljo Tormise sümfooniline avamäng nr 2 (valmis 1959. aastal) ning Heino Elleri sümfooniline poeem „Koit“ (loodud 1918). Selline valik rõhutas järjepidevust Eesti orkestriloomingu arengus ja lõimis sümfooniaorkestrite osaluse laulupeo kultuurilisse ning hariduslikku raamistikku (samas).

Kultuuriprogramm aastateks 2023–2026 nimetab laulu- ja tantsupidu ühiskonda siduvaks nähtuseks, mis kätkeb endas nii kunstilist, hariduslikku kui ka sotsiaalset mõõdet (KM Kultuuriprogramm 2021). Lisaks eelpool esitatud sisulisele käsitlusele laulupeo mõjust Eesti muusikamaastikule on asjakohane arvestada ka laulu- ja tantsupeo ühiskondliku tähenduse kohta tehtud uuringute järeldustega.

2013. aastal läbiviidud sotsioloogilise uuringu „Minu laulu- ja tantsupidu“ (Lauristin ja Vihalemm, 2013: 7) tulemused näitasid, et valdav osa Eesti elanikest peab pidu väga oluliseks rahvusliku identiteedi kandjaks – koguni 82% küsitletuist nõustus väitega, et laulu- ja tantsupidu on ja jääb eestlaste identiteedi väljenduseks. Veelgi enam, 84% küsitletuist ootas peolt rahvuslikke tundeid, mitte pelgalt meelelahutust (samas: 7), mis viitab sellele, et laulupeo mõju ulatub kaugemale esteetilisest või hariduslikust sfäärist ning toimib sümboolse rituaalina, millel on ühiskondlikult siduv ja kultuuriliselt jätkusuutlik roll.

Uuringust selgus ka, et erinevates vanusegruppides on laulupeo tähendus varieeruv. Laulupeo tähendus muutub vanuse kasvades – kui noorema põlvkonna jaoks on kesksel kohal ühine elamus ja melu, siis vanemaealiste jaoks muutub olulisemaks rahvusliku ühtsuse institutsionaliseeritud väljendus, mis seostub ka pidulikkuse ja traditsioonitundega (samas: 26). Need leiud toetavad arusaama, et laulupeod, sh sümfoonilise muusika esiletõus nendes, ei ole pelgalt kultuuriüritused, vaid kannavad rahvuslikku tähendust, mis ulatub üle põlvkondade ja ühiskonnagruppide. Seeläbi on sümfooniaorkestrite osalusel ka potentsiaal toetada mitte üksnes muusikalist arengut, vaid ka kultuurilise identiteedi hoidmist ja väärtustamist. Kultuur 2030 kinnitab samuti, et laulu- ja tantsupidu kui rahvuslikku identiteeti kandev nähtus vajab jätkuvat strateegilist toetamist, et säilitada selle kõrge osalusmäär ja tähenduslikkus järgmiste põlvkondade jaoks (KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021).

Lisaks laulupeo ajaloolisele, esteetilisele ja identiteedilisele tähendusele on oluline teadvustada ka selle traditsiooni vastupidavust kriisides. COVID-19 pandeemia ajal läbi viidud uuring laulu- ja tantsupeo kollektiivide seas näitas, et kuigi 2020. aasta sügishooajal vähenes enamikul proovide ja esinemiste arv märgatavalt, jäid nad üldjoontes siiski püsima. Uuringust selgus, et 87% kollektiividest kavatses oma tegevusega jätkata ka 2021. aasta sügisel (ELT SA uuring 2021: 14) ning noorte laulupeol osalemist plaanis koguni 93% vastanutest (samas: 18).

Siiski tuleb tõdeda, et rohkem kui pooled kollektiivid tunnistasid oma taseme langust võrreldes pandeemiaeelse ajaga ning laulupeo koosseisud tunnetasid seda langust tantsupeo rühmadest enam (samas: 19). Samuti peeti repertuaari omandamist piirangute jätkudes valdavalt keeruliseks (samas: 20). Sellised andmed kinnitavad, et laulupeo kui

ühiskondlikult olulise institutsiooni jätkusuutlikkus ei ole iseenesestmõistetav, vaid vajab pidevat toetust ja kohanemisvõimet muutuvate oludega. Sümfooniaorkestrite osalus ja koostöö noortega saab siin mängida olulist rolli – pakkudes motiveerivaid eesmärke ja tugevdades kuuluvustunnet ka keerulistel aegadel. Pärast pandeemiat on fookuses olnud kollektiivide taasaktiveerimine ja kultuuriosaluse suurendamine, mille kaudu toetatakse vaimset tervist, kogukonnatunnet ja loovuse taastumist (KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021).

Juba mainitud uuringutele annab olulist täiendust 2017. aastal Balti riikides läbi viidud rahvusvaheline küsitlus, mille tulemused näitavad, et Eesti elanikud hindavad laulu- ja tantsupidu eeskätt sügavate emotsioonide (61%) ja tugeva rahvusliku ühtsustunde (59%) allikana (Uuring Balti riikide..., 2017: 8). Samuti peab 44% Eesti vastajatest osalemise peamiseks kasuks suurenenud kuuluvustunnet oma riigi suhtes (samas: 8). Läti elanike seas on rõhk veidi erinev: enim hinnatakse suurenenud rahvuslikku ühtsustunnet (43%) ja sügavaid emotsioone (40%), millele järgneb kuuluvustunne oma riigi suhtes (26%) (samas: 8). Leedus on aga esikohal hoopis võimalus olla koos erinevate inimestega ja nendega tutvuda (29%) ning uute sõprade leidmine (24%), samas kui sügavaid emotsioone mainib 22% vastajatest ning rahvuslikku kuuluvustunnet 21% (samas: 8).

Uuringust selgus, et laulu- ja tantsupeo tähendus ei piirdu üksnes osalemisega kui tegevusega, vaid ulatub identiteedi kinnitamise ja rahvusliku ühtsuse kogemiseni. Eesti vastajad nõustusid suurel määral väitega, et laulupidu on võimalus olla koos oma rahvaga (keskmiselt 4,5 punkti viiepalliskaalal) ning kinnitada oma rahvuslikku kuuluvust (4,2 punkti). Need tulemused rõhutavad, et laulu- ja tantsupidu toimib ühiskondliku sidususe tugevdajana, mis ühendab inimesi eri vanuserühmadest ja sotsiaalsetest taustadest ning mängib jätkuvalt kesket rolli kultuurilise identiteedi kujundamises ja säilitamises Eestis (samas).

1.5 Sümfooniaorkestrite avalik kuvand

Sümfooniaorkestrite avalik kuvand Eestis kujuneb mitmetahulises mõjusfääris, kus kohtuvad meediakajastused, kultuurilised kontekstid ja ühiskondlikud hoiakud. Erinevalt kutselistest kollektiividest, kelle käsutuses on professionaalsed turundusmeeskonnad ja

märkimisväärsed ressursid, jääb harrastussümfooniaorkestrite nähtavus avalikus ruumis sageli tagasihoidlikuks. See seab nende kuvandile erinevad eeldused ja piirangud. Käesolevas alapeatükis käsitletakse harrastussümfooniaorkestrite nähtavust Eesti meedias, nende rolli laulupeol ja kontserdiformaadis ning analüüsitakse ühiskondlikku hoiakut sümfooniaorkestrite suhtes, tuginedes valitud meediakajastustele ja ametlikele allikatele.

Harrastussümfooniaorkestrite meediakajastused on üldjoontes episoodilised ning sageli piirduvad kohalike väljaannete või sündmuse-eelsete uudislugudega. Ulatuslikum kajastus on pigem erandlik ning seotud konkreetsete projektide või suurüritustega. Näiteks 2025. aasta märtsis salvestati Klassikaraadio (2025) sarjas „Noorte stuudio“ Lasnamäe muusikakooli sümfooniaorkestri stuudiokontsert. Sama sarja uue hooaja avas Kuressaare muusikakooli sümfoniettorkester, mille tegevus on suunatud nii muusikalisele kui kogukondlikule arengule ning mille tegevust iseloomustab koostöö erinevate vanuseastmete ja osalejate vahel (Klassikaraadio, 2025a).

Meediakajastuse kaudu saavad orkestrid osaleda ühiskondlikus kultuuridiskursuses ja tõsta teadlikkust oma olemasolust ja väärtusest. Suuremat nähtavust pakuvad ka rahvusvahelised festivalid. 2025. aastal toimus Eurochestries Balti Noorte Sümfooniaorkestrite Festival, mille raames anti kontserte mitmes Eesti linnas (Tartu2024, 2025). Festivalil osales 36 kollektiivi Baltimaadest ja Prantsusmaalt, esinedes rohkem kui 1500 osalejaga (samas). Sellised sündmused aitavad tõsta noorteorkestrite nähtavust nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil.

Tähelepanu väärrib ka Läänemaa noorte sümfooniaorkestri asutamine 2018. aastal, kui Lihulas kohtusid Hiiumaa, Haapsalu ja Lääneranna valla noored muusikud, et luua püsiv piirkondlik kollektiiv. Orkestri eesmärgiks kujunes regulaarne musitseerimine, repertuaari arendamine ning kontserttegevus ka väljaspool pidulikke tähtsündmusi (Pärnu Postimees, 2018).

Laulupidu on Eesti kultuurielus unikaalne nähtus, mille kaudu saavad sümfooniaorkestrid osaleda laiapõhjalises rahvuslikus kultuuriprojektis. Osalemine annab orkestritele võimaluse esineda suure auditooriumi ees ning tugevdab nende positsiooni avalikkuse silmis. Laulupeo ettevalmistused algavad sageli varakult, nagu 2022. aasta sügisel Rakveres, kus toimusid noorte laulupeo sümfooniaorkestrite esimesed eelproovid. Kokku

osales seal ligikaudu 180 mängijat seitsmest orkestrist (Virumaa Teataja, 2022). Laulupeo kontekstis saavutatud nähtavus on aga ajaliselt piiratud ja seotud pidude tsükliga. Igapäevane kontserditegevus toimub tihti väiksemas ulatuses, väiksema publikuga ning vähesema meediatähelepanuga. Seetõttu jääb paljude harrastusorkestrite roll kultuurilises ökosüsteemis püsivalt varju. Laulupidu toob esile sümfooniaorkestrite olemasolu ja panuse, kuid ei asenda regulaarset ja järjepidevat nähtavust igapäevases kultuurielus.

Sümfooniaorkestrite avalik kuvand kujuneb suuresti nende nähtavuse ja kuuldavuse kaudu avalikus ruumis. Orkestrite väärtustamine sõltub osalt meediakajastustest, osalt aga ka otsestest kontaktist kogukondade ja publikuga. Sellest tulenevalt on määrav roll kohalikel esinemistel, haridusprojektidel ning koostööl koolide ja teiste kultuuriasutustega.

Kuressaare muusikakooli sümfoniettorkestri puhul on rõhutatud selle seotust üldhariduskoolidega ja eesmärki populariseerida orkestrimängu Saaremaa noorte seas (Klassikaraadio, 2025a). Sellised algatused aitavad kujundada positiivset ja elulist kuvandit, mille kaudu on võimalik noortes huvi äratada ja kogukondlikku toetust kasvatada (samas). Samuti toob piirkondlike orkestrite teke, nagu Läänemaa noorte sümfooniaorkestri loomine, esile vajaduse püsivate muusikaliste struktuuride järele väljaspool keskseid kultuurikeskusi. Selliste kollektiivide kaudu tugevneb piirkondlik identiteet ja muusikaõpe omandab selgema sihtotstarbe (Pärnu Postimees, 2018).

Kokkuvõttes ilmneb, et harrastussümfooniaorkestrite avalik kuvand Eestis on killustunud ja sõltub suurel määral üksikute projektide ja sündmuste mõjust. Süsteemne ja järjepidev meediakajastus puudub, mistõttu jäävad orkestrid sageli kultuurilise perifeeria positsioonile. Samas pakuvad lokaalsed algatused, rahvusvahelised festivalid ja laulupeo traditsioonid võimalusi, mille kaudu on võimalik nähtavust suurendada ja avalikku hoiakut positiivselt mõjutada.

2. Sümfooniaorkestrite organisatsiooniline ülesehitus ja arenguvõimalused

Käesolev peatükk käsitleb sümfooniaorkestrite organisatsioonilist ülesehitust ja arenguvõimalusi tänapäeva Eestis. Arvesse võetakse nii ajaloolise terminoloogia mitmetähenduslikkust kui ka tänapäevaseid orkestritüüpe: professionaalseid, harrastus-, projektipõhiseid ja õppeasutuste orkestreid. Alapeatükis 2.1 vaadeldakse orkestrite struktuurilist jaotust ning rahvusvahelist võrdlusmaterjali, alapeatükis 2.2 keskendutakse rahastusmudelitele ja institutsionaalsele toetusele, mis mõjutavad otseselt orkestrite kestlikkust ja arengut.

2.1 Orkestrite liigitus

„Kaasaegse sümfooniaorkestri arengu alguseks tuleb lugeda 16. sajandi teist poolt, mil Itaalias hakkas arenema ooper“ (Ivalo, 1963). Selle saatekollektiivina kasutati instrumentaalansamblit, millest kujunes välja orkester (samas). Orkestrite kujunemis- ja jaotumislugu on olnud aja jooksul mitmekihiline ja tihedalt seotud nii muusika stiililiste muutuste kui ka ühiskondlike arengutega. Ivalo (1963) toob esile, et juba renessansiajastul kujunes orkester välja konkreetse vajaduse – ooperisaate – teenindamise kontekstis. Sellest funktsionaalsest algusest arenesid välja mitmesugused orkestritüübid, mille erinevused peegeldavad nii nende eesmärke kui ka koosseisulisi eripärasid (samas).

Varasemates uurimustöodes (Endrikson, 1979; Kaljusaar, 1979; Rekkaro 1979) kasutatud terminoloogia orkestrite kohta on äärmiselt varieeruv ja kohati segadust tekitav. Sageli ei kasutatud tänapäevaseid mõisteid nagu „sümfooniaorkester“, vaid eelistati ajastule iseloomulikke nimetusi nagu mängukoor, pasunakoor, viulikoor, segamängukoor, muusikakoor jne. Need nimed viitasid pigem koosseisu instrumentaalsele iseloomule kui selgelt määratletud orkestritüübile (Endrikson, 1979; Kaljusaar, 1979; Rekkaro 1979). Siinkohal on oluline täpsustada, et enamik viidatud allikaid ei ole teadusartiklid, vaid konservatooriumi üliõpilastööd, mis tuginevad suuresti ajakirjanduslikele allikatele – eeskätt kohalike kirjasaatjate saadetud sõnumitele ajalehtedes nagu „Olevik“, „Sakala“ ja „Eesti Postimees“. Seetõttu tuleb terminite kasutusse suhtuda teatud kriitilisusega, arvestades nende kontekstitundlikkust ja allikate ebahühtlast iseloomu (Millistfer, 1979;

Pärg, 1978). Varasemate allikate all peetakse siin silmas eelkõige uurimusi, mis käsitlevad perioodi 1880–1912, kuigi tööd ise on koostatud 1970ndate aastate lõpus.

Näiteks pasunakoor tähendas üldjuhul puhkpilliorkestrit, viulikoor keelpilliansamblit, segapillide koor aga mõlemat tüüpi pillide kasutamist. Samas olid terminid sageli kasutusel sünonüümidena ning kirjasaatjate täpsus oli erinev, mistõttu ei ole alati võimalik teada, millist konkreetset koosseisu silmas peeti (Endrikson, 1979; Kaljusaar, 1979; Rekkaro 1979). Seega on tänapäevases mõistes sümfooniaorkestri tüüpi kollektiivide tuvastamine nendest allikatest problemaatiline – mitte niivõrd seetõttu, et neid poleks eksisteerinud, vaid pigem seetõttu, et allikad ei kajasta neid selgete ja ühtsete nimetustega. Orkestriliikumise analüüs nõuab seetõttu kontekstipõhist tõlgendust ja ettevaatlikkust mõistete ülekandmisel ajas.

Tänapäevases muusikateaduses ja -praktikas eristatakse mitmeid sümfooniliste koosseisude tüüpe, millel on erinevad eesmärgid ja koosseisuline ulatus. Lisaks suurtele sümfooniaorkestritele on levinud ka sümfoniettorkestrid (ehk väiksema koosseisuga sümfoonilised kollektiivid) ning kammerorkestrid, mis koosnevad üldjuhul 15–30 mängijast ja tegutsevad sageli ilma dirigendita.

Samuti on oluline eristada sümfooniaorkestri tüüpe tegevusvormi järgi: professionaalne sümfooniaorkester (nt ERSO, Tallinna Kammerorkester) tegutseb püsikoosseisus ning tasustatud koosseisuga; projektipõhine sümfooniaorkester (nt mõningad festivalikoosseisud) koguneb ajutiselt konkreetseks kava ettevalmistamiseks; harrastussümfooniaorkester koosneb peamiselt muusikaamatööridest, kes mängivad vabal ajal (nt Tallinna Ülikooli sümfooniaorkester); õppeasutuste sümfooniaorkestrid (nt muusikakoolide ja -akadeemiade juures tegutsevad orkestrid) täidavad aga hariduslikku eesmärki.

Muusikakooli või kõrgkooli juures tegutseva sümfooniaorkestri eripära seisneb selles, et tegemist on pedagoogilise kollektiiviga, kus orkestritöö kaudu õpetatakse noortele muusikutele nii partituuritunnetust, ansambli­mänguuskust kui ka repertuaari stiilitunnetust. Selle kõrval võib repertuaaris leiduda nii hariduslikke teoseid kui ka keerukamaid sümfoonilisi suurvorme, sõltuvalt koosseisu tasemest. Erinevalt professionaalsest

sümfooniaorkestrist ei ole eesmärgiks regulaarne kontserttegevus avalikkusele, vaid õppimine ja praktiline kogemus.

Sümfooniaorkestrite liigituse uurimine on Eestis olnud seni vähe käsitletud. Peamiselt on keskendutud kas üksikute orkestrite ajaloolisele arengule või üldisele orkestriliikumisele 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses (Kasemaa, 1983; Endrikson, 1979; Rekkaro, 1979). Süsteemsem käsitus orkestriliikide kaasaegsest jaotumisest ning nende sotsiaalsest funktsioonist vajab eraldi teaduslikku käsitlust.

2.2 Orkestrite rahastus ja institutsionaalne tugi Eestis

Sümfooniaorkestrite toimimise ja arengu üheks olulisemaks eelduseks on stabiilne ja läbipaistev rahastussüsteem. Eesti kontekstis toimub orkestrite rahastamine peamiselt kahe tasandi kaudu: riiklikult (Kultuuriministeerium, Kultuurkapital) ning kohalikul tasandil (omavalitsused ja muusikakoolid). Käesolevas peatükis analüüsitakse orkestrite rahastamise erinevusi institutsionaalsel, regionaalsel ja praktilisel tasandil, tuues töö hilisemas etapis võrdlusesse ka intervjuude põhjal kujunenud kogemused.

Riiklikul tasandil toetavad rahaliselt sümfooniaorkestreid eelkõige Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital ning Haridus- ja Teadusministeerium (eriti õppeasutustega seotud orkestrite puhul). Kultuurkapitali kaudu saab taotleda toetusi projektipõhiselt, näiteks kontsertreisideks, uue repertuaari tellimiseks või pillide soetamiseks. Kultuuriministeerium toetab loomevaldkondi, sh muusikakollektiivide tegevust, eeskätt arendus- ja tegevustoetustega, kus üheks eesmärgiks on tagada regionaalne kättesaadavus ning järjepidevus valdkondlike tegevuste elluviimisel (KM Kultuuri arengukava 2021). Riiklikult toetatakse kontserdipaikade järjepidevat kaasajastamist, samuti pillipargi täiendamist, et tagada valdkonnas ajakohased töö- ja esinemistingimused. Lisaks suurematele keskustele on oluline välja arendada muusikasündmuste läbiviimiseks vajalik taristu ka maakondades. (KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021)

Kohalikul tasandil toimub rahastamine muusikakoolide eelarvete kaudu, mida finantseerivad kohalikud omavalitsused. See tähendab, et väiksemates omavalitsustes, kus maksulaekumine ja ressursside maht on piiratud, on ka toetused väiksemad. Suuremates linnades nagu Tallinn ja Tartu on võimalused märkimisväärselt paremad, võimaldades

rohkem kontserttegevust, kõrgemalt tasustatud juhendajaid ning paremat pilliparki. Arengukavades juhitakse tähelepanu, et kohalike omavalitsuste rahastuse erinevused loovad ebavõrdsust kultuurivaldkonna toimimises ja seetõttu on vajalik tihedam koostöö riigi ja omavalitsuste vahel, et tugevdada kultuurivaldkonna institutsionaalset alust (KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021). Riik peab oluliseks muusikaelu rikastamist igas maakonnas ning professionaalse muusikakultuuri kättesaadavuse tagamist erinevatele sihtrühmadele, sh lastele ja noortele (KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021), lisaks toetatakse muusikasündmuste toimumist ka väljaspool suuremaid keskusi (samas). Eestis tegutseb Eesti Muusikakoolide Liidu (edaspidi: EML) andmetel 86 muusikakooli (avaleht), mille hulgast vaid vähestes on välja kujunenud sümfooniaorkestri koosseis. EML on nimetatud koolide esindusorganisatsioon (samas), kuid ametlikku ja pidevalt ajakohastatud ülevaadet kõikidest Eestis tegutsevatest muusikakoolidest hetkel ei eksisteeri. Statistikaameti andmebaasis puuduvad eristatud andmed muusikakoolide arvu, õppekavade või neis tegutsevate kollektiivide (sealhulgas sümfooniaorkestrite) kohta. See tekitab olukorra, kus pole võimalik täpselt hinnata, kui palju muusikakoole Eestis tegelikkuses tegutseb, kas mõni kool on tegevuse lõpetanud või uusi on juurde asutatud. Samuti ei võimalda olemasolev statistika hinnata sümfooniaorkestrite levikut ja jätkusuutlikkust muusikahariduse kontekstis, mis omakorda raskendab valdkonnale suunatud poliitikate ja toetuste kujundamist.

ESOLi põhikirjas määratletud tegevused tugevdavad otseselt sümfooniaorkestrite jätkusuutlikkust. ESOL „toetab oma liikmete tegevust ja edendab nende omavahelisi kontakte“ (§ 3.1), „esindab oma liikmeid põhikirjaliste eesmärkide elluviimisel“ (§ 3.2), „korraldab koolitusi“ (§ 3.3) ning „korraldab kontserte, meistrkursusi, festivale, tuluõhtuid, laagreid, konkursse, ülevaatusi ja muid üritusi“ (§ 3.7), samuti „tegeleb orkestrimusika repertuaari ja õppematerjalidega“ (§ 3.4). Lisaks aitab ESOL „asutada uusi orkestreid“ (ESOL põhikiri, § 3.5), „kogub ja levitab orkestrite tegevust puuduvat teavet“ (samas, § 3.6), „töötab välja kultuuri- ja haridusalaseid projekte ning koordineerib nende elluviimist“ (samas, § 3.8), „osaleb koostööprojektides teiste ühendustega nii kodu- kui ka välismaal“ (samas, § 3.9), ning „suhtleb orkestreid ühendavate organisatsioonide ja teiste loominguliste ühendustega nii kodu- kui ka välismaal“ (samas, § 3.10). Organisatsioon „korraldab orkestrite tegevuse ajaloo uurimist ja arhiivi“ (samas, § 3.11),

„tellig ja soetab muusikateoseid ja muusikaalaseid kirjutisi ning korraldab loomingulisi konkursse uute teoste saamiseks“ (samas, § 3.12).

ESOL „kirjastab noodimaterjale, trükiseid, heli- ja videokandjaid“ (samas, § 3.14), „omab õigust välja anda stipendiume“ (samas, § 3.15) ning „võimalusel toetab liitu mittekuuluvate orkestrite tegevust“ (samas, § 3.16). Kultuuripoliitikas on rõhutatud ka laulu- ja tantsupeo traditsiooni kui rahvusliku identiteedi kandja järjepidevuse hoidmist, mille osaks on kollektiivide professionaalne ja rahaliselt toetatud ettevalmistusprotsess (KM Kultuuri arengukava 2021). Eestis on loodud autoritele, esitajatele, heliloojatele ja interpretidele väga head tingimused kõrgetasemeliseks loominguliseks tegevuseks. Riik tagab võimalused heliloomingu tellimiseks ja interpretatsioonikunstiks mahus, mis võimaldab professionaalsel tasemel tegutseda (KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021).

Lisaks eeltoodud institutsioonilistele ja kohalikele rahastusallikatele on sümfooniaorkestrite jaoks olulised ka riiklikud toetusmeetmed, mis on suunatud laulu- ja tantsupeo protsessis osalevatele kollektiividele. Laulu- ja tantsupeo protsessi kollektiivide toetusprogramm, mida koordineerib Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus, on suunatud kollektiivide kunstilise ja korraldusliku jätkusuutlikkuse tagamisele. Toetust saab taotleda muu hulgas repertuaari omandamiseks, esinemisvõimekuse tõstmiseks ning üldise tegevusvõimekuse tugevdamiseks. Tegemist on laiapõhjalise kultuuripoliitilise tööriistaga, mille kaudu väärtustatakse muusikalist järjepidevust ning kogukondlikku sidusust (ELT SA toetusprogramm).

Toetusprogrammi kogumaht 2024/2025 hooajaks on 1 miljon eurot ning taotletava toetuse suurus sõltub esitatud ja nõuetele vastavaks tunnistatud taotluste arvust. Taotlemine toimub kord aastas ning eeldab kollektiivi registreerumist järgmisele üld- või noorte laulu- ja tantsupeole. Lisaks peavad täidetud olema kõik ettevalmistusprotsessi nõuded. Taotlemine toimub Toetuste Menetlemise Infosüsteemi (TOM) kaudu ning nõuab asutuse allkirjaõigusliku isiku osalust või tema poolt volitatud esindajat. Menetlus on tehniliselt selgelt struktureeritud, kuid nõuab piisavat täpsust ja eelnevat dokumentatsiooni. Programmi peamine eesmärk on toetada kollektiive kvalifitseeritud juhendaja eestvedamisel ja võimaldada kunstiliselt kõrgetasemelist tegevust. Tegemist ei ole automaatse toetusega, vaid konkurentsipõhise rahastusmudeliga, kus esitatavad taotlused peavad vastama sisulistele ja vormilistele tingimustele (ELT SA toetusprogramm).

Teine oluline riiklik meede on laulu- ja tantsupeoliikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulu toetus, mida haldab Eesti Rahvakultuuri Keskus. Selle meetme eesmärk on tagada kollektiivide juhendajatele stabiilsem sissetulek ning motiveerida professionaalseid dirigente ja õpetajaid pikaajaliselt oma tegevust jätkama. Eriti oluline on see väiksemates maakondades ja omavalitsustes, kus kohalike ressursside nappus võib piirata juhendajate töökoormuse ja tasustamise võimalusi. Mõlemad meetmed mängivad kesksel rollil Eesti muusikalise haridus- ja kultuurisüsteemi toimimises, tugevdades orkestrite võimekust osaleda riiklikult olulistel kultuuriprotsessides ning pakkudes süsteemset tuge nende igapäevasele tegevusele (LTP toetusprogramm). Riik toetab professionaalset kontserttegevust ning soodustab noortele suunatud ja neid kaasavate muusikasündmuste (sh koolikontsertide) korraldamist, et noortel oleks võimalus muusikaelus osaleda ja helikunsti paremini mõista (KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021).

Eestis tegutsevad mitme kõrgkooli juures sümfooniaorkestrid, mille roll ei piirdu üksnes haridusliku funktsiooniga, vaid ulatub kunstilise kvaliteedi ja muusikaelu mitmekesistamise tasandile. Kõrgkoolide sümfooniaorkestrid on osa Eesti kultuurilise mitmekesisuse ja loomepotentsiaali arendamisest, ühendades hariduse, loomingulisuse ja kogukondliku rolli (KM Kultuuri arengukava: Lisad 1–4. 2021). Näiteks Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA) sümfooniaorkester toimib professionaalse ettevalmistuse osana, võimaldades tudengitele regulaarset orkestripraktikat, solistina esinemise võimalust ning kokkupuudet nii klassikalise kui ka kaasaegse repertuaariga. Selle orkestri rahastus põhineb EMTA eelarvel, mis hõlmab juhendajate töötasusid, kontsertide korraldamist ja repertuaari hankimist (EMTA sümfooniaorkester).

Tartu Ülikooli sümfooniaorkester (TÜSO) ühendab tudengeid, vilistlasi ja kohalikke professionaale. Selle rahastusmudel on hübriidne: orkestrit toetavad Tartu Ülikool, Tartu linn ning projektipõhised allikad. Regulaarselt esinetakse nii ülikooli aktustel, teaduskonverentside kultuuriprogrammides kui ka avalikel kontsertidel, sealhulgas koostöös teiste kohalike muusikakollektiivide ja solistidega. Repertuaar hõlmab klassikalisi suurvorme, eesti heliloojate loomingut ning mitmeid koostööprojekte kaasaegse muusikaga. Orkestril on oluline roll mitte ainult akadeemilise muusika

edasikandmisel, vaid ka üliõpilaste muusikalise eneseväljenduse ja orkestritöö kogemuse kujundamisel (TÜSO veebileht).

Ka Tallinna Ülikooli (TLÜ) juures tegutsev sümfooniaorkester täidab olulist rolli kõrgkooli kultuurielus ja muusikahariduses. Orkestri koosseisu kuuluvad peamiselt üliõpilased, ent sageli löövad kaasa ka vilistlased ning koostööpartnerid teistest muusikaõppeasutustest. Orkester on oluline platvorm muusikapedagoogika tudengitele praktilise kogemuse saamiseks ning avalike kontsertide kaudu kujundab see ülikooli identiteeti avatud kultuurikeskusena (TLÜ Sümfooniaorkester). Muusikahariduse jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline, et andekatel noortel oleks võimalik maksimaalselt arendada oma muusikalisi võimeid ning jõuda professionaalsesse muusikaellu. Riik toetab seda läbi süsteemse haridustee, mille aluseks on kvaliteetne huviharidus, süvendatud muusikaõpe üldhariduses ning tugev kõrg- ja täiendusõpe (KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021).

3. Motivatsioon muusikakollektiivides

Motivatsioon mängib keskset rolli muusikakollektiivides osalemisel ning määrab suuresti selle, kui püsiv ja tähenduslik on liikmete panus ühistegevusse. Osalemine kollektiivis on tihedalt seotud muusiku enesetaju, kuuluvustunde ja sotsiaalse identiteedi kujunemisega. Noorte puhul on kollektiivne musitseerimine eriti oluliseks sotsialiseerumise keskkonnaks, kus areneb suhtlusoskus, tekivad sõprussuhted ning kujuneb kuuluvustunne. Nii sõbrad kui ka positiivne grupidünaamika võivad olla väga tugevad motivatsiooni mõjutajad. Peatükk jaguneb kaheks alapeatükiks: 3.1 tutvustab peamisi motivatsiooniteooriaid ja nende rakendusi muusikaõppes, keskendudes eriti noorte õppijate eripäradele; 3.2 käsitleb sotsiaalset arengut ja kuuluvust muusikakollektiivides, tuues esile sotsiaalsete suhete ja kuuluvustunde rolli motivatsiooni kujunemisel.

3.1 Motivatsiooniteooriad

Motivatsiooni mõistmiseks muusikakollektiivide kontekstis on oluline vaadelda psühholoogilisi teooriaid, mis selgitavad inimese käitumise aluseks olevaid sisemisi ja väliseid tegureid. Üheks klassikaliseks käsitluseks on Abraham Maslow' vajaduste hierarhia, mille kohaselt liigub inimese motivatsioon madalamatelt vajadustelt kõrgemate suunas: alates füsioloogilistest ja turvalisuse vajadustest kuni kuuluvuse, tunnustuse ja eneseteostuseni (McLeod, 2025). Muusikakollektiivis osalemine võib samaaegselt rahuldada mitut neist tasanditest – pakkudes turvatunnet läbi struktuuri ja järjepidevuse, kuuluvustunnet läbi sotsiaalse keskkonna, tunnustust solistina esinemisel või dirigendi kiituse kaudu ning eneseteostuse võimalust loomingulise väljenduse kaudu. Selline tähenduslik kogemus aitab noorel muusikul näha kollektiivset muusikategemist mitte ainult tehnilise harjutusena, vaid tervikliku enesearenguna. Lisaks osaleb Eestis kultuuris aktiivsemalt just noorem elanikkond, eriti 15–24-aastased (90,6%), mis viitab sellele, et noored on valmis panustama kultuuri, kui tingimused ja motivatsioon on soodsad (KM Kultuuri arengukava: Lisad 1–4. 2021). Samas tuleb arvestada, et põhiharidusega inimesed ja pensionärid osalevad kultuurielus märgatavalt vähem, mis võib osutada motivatsiooniallikate ja ligipääsetavuse puudulikkusele teatud sihtrühmade puhul (samas).

Motivatsiooni uurimisel on oluline arvestada sihtrühmade spetsiifikat. Noorte ja vanemaelaste inimeste motivatsiooni aluseks võivad olla erinevad psühholoogilised

mehhanismid ja keskkonnategurid ning mõjutajad. Näiteks noorte puhul on arengulised ülesanded seotud identiteedi kujunemise ja eneseteostuse võimalustega, mistõttu on nende motivatsioon sageli tundlikum sotsiaalsele kontekstile, tagasisidele ja kuuluvustundele (Evans, 2015). Vanemaealiste inimeste motivatsiooni puhul aga tõusevad sageli esile tähenduslikkus, harjumuslikkus ja isiklik ajend kultuurilises järjepidevuses osalemiseks (samas; Evans *et al.*, 2012). Seetõttu ei saa motivatsiooniteooriaid eri vanuserühmade puhul alati ühetaoliselt rakendada ning uurimistöö peab olema vanusekontekstitundlik.

Paul Evans on Sydney Ülikooli (UNSW) hariduspsühholoog, kelle teadustöö keskendub muusikalise õppimise, motivatsiooni ja harjutamisstrateegiate uurimisele hariduskeskkondades. Tema lähenemine ühendab kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid meetodeid, tuginedes pikaajalisele koostööle õpetajate ja õpilastega erinevates kultuurilistes kontekstides. Evans on analüüsinud noorte muusikute motivatsiooni kujunemist, arvestades nii perekondlikku tausta kui ka pedagoogilisi tegureid. (ResearchGate veebileht: Paul Evans) Tema tööd on rakenduslikud ja hästi ülekantavad ka Eesti muusikaharidusse, kuna keskenduvad just noorte püsivusele kollektiivses muusikategemises – näiteks orkestrites või koorides –, ning toovad esile õpetaja rolli õppijate sisemise motivatsiooni hoidmisel.

Motivatsiooni uurimine muusikaõppes on muutunud teoreetiliselt järjest mitmekesisemaks, hõlmates lisaks Maslow'le ja enesemääratlusteooriale (ingl k. *Self-Determination Theory*, lühend SDT) ka ootuse-väärtuse teooriaid, enesetõhususe uskumusi ning identiteedi arengut (Evans, 2015). Enesemääratlusteooria keskendub sellele, kuidas motivatsioon kujuneb kolme psühholoogilise baasvajaduse – autonoomia, kompetentsuse ja seotuse – rahuldamise kaudu (Deci ja Ryan, 2008). Neid vajadusi on käsitletud põhjalikumalt allpool alapeatükis 3.1. Uurimused on näidanud, et muusikaõppesse püsijäämist mõjutavad tugevasti psühholoogiliste baasvajaduste täitmine – autonoomia, kompetentsuse ja seotuse tunne –, mis toetavad sisemise motivatsiooni püsimist (Deci ja Ryan, 2008; Evans *et al.*, 2012). Näiteks Evans *et al.* (2012) leidsid, et lastel, kelle vanemad pakkusid toetavat, kuid mitte kontrollivat osalust harjutamises, oli suurem tõenäosus pillimängu jätkata. Evans (2015) toob välja, et muusikaõppurite motivatsiooni toetab ennekõike selline pedagoogika, mis võimaldab valikuvabadust repertuaari osas ning arvestab õppija isikupära ja sotsiaalset keskkonda. Pillimänguõppes on täheldatud, et õpetaja autonoomiat toetav suhtlus – näiteks

õpilase valikute aktsepteerimine või sisukas tagasiside – suurendab õpilase pühendumust ja rõõmu õppimisest (Deci ja Ryan, 2008; Evans, 2015; Evans *et al.*, 2012). Seetõttu on oluline, et õpetajad teadvustaksid, kuidas nende õpetamisstiil mõjutab noore muusiku motivatsiooni ja enesemääratlust (Földi *et al.*, 2024). Ka Eesti kultuuripoliitika dokumentides rõhutatakse, et õpetajatel võib sageli puududa motivatsioon või teadlikkus noorte kultuurilises arengus osalemiseks ning see vajab süsteemset tuge (KM Kultuuri arengukava: Lisad 1–4. 2021).

Motivatsiooni allikaid saab laiemalt jaotada kaheks: sisemiseks ja väliseks. Sisemine motivatsioon tähendab, et tegevus ise on muusikule meeldiv ja rahuldust pakkuv – see võib avalduda näiteks kollektiivse kõla nautimises, improviseerimises või armastuses konkreetse repertuaari vastu (Kalm, 2011). Väline motivatsioon tuleneb aga teguritest, mis asuvad väljaspool indiviidi, nagu õpetaja ootused, vanemate surve, hinded või avaliku esinemise surve. Ehkki need motivatsioonid võivad eksisteerida samaaegselt, on empiiriliselt kinnitatud, et just sisemine motivatsioon tagab kestlikuma ja sügavama pühendumuse (Deci ja Ryan, 2008; Evans, 2015). Samas tuleb arvestada, et motivatsiooni võivad vähendada ka keskkonnategurid – näiteks toob „Kultuur 2030“ välja, et noorte kultuuris osalemise takistusteks on sageli huvi puudumine ja info üleküllus, mis viitavad vajadusele pakkuda atraktiivseid ja isiklikult tähenduslikke võimalusi (KM Kultuuri arengukava: Lisad 1–4. 2021).

Tänapäevane teoreetiline raamistik, mis ühendab motivatsiooni psühholoogilise ja sotsiaalse mõõtme, on enesemääratlusteooria, mille alusel kujuneb motivatsioon kolme põhivajaduse – autonoomia, kompetentsuse ja seotuse – rahuldamise kaudu (Evans, 2015; Deci ja Ryan, 2008). Autonoomia viitab sellele, et tegevus on sisemiselt valitud ja juhitud, kompetentsus osutusele oma pädevuse ja edasimineku tunnetamisele ning seotus viitab tähenduslikele sotsiaalsetele suhetele (Deci ja Ryan, 2008). Kui need vajadused on rahuldatud, kasvab indiviidi sisemine motivatsioon, suureneb heaolu ning ka tõenäosus, et muusikaline tegevus jätkub järjepidevalt (Evans, 2015). Sarnast lähenemist kohtab ka riiklikes strateegiadokumentides, mis seavad eesmärgiks tugevdada noorte loovust, kaasamist ja eneseväljendust, toetades seeläbi nende vaimset tervist ja motivatsiooni (KM Kultuuri arengukava 2021).

Enesemääratlusteooria raames tehakse vahet autonoomsel ja kontrollitud motivatsioonil. Autonoomne motivatsioon hõlmab nii sisemist motivatsiooni kui ka väliseid motiive, mis on internaliseeritud ja kooskõlas inimese väärtustega. Kontrollitud motivatsioon seevastu tuleneb välisest survest või sisemisest sundusest, näiteks häbitundest või soovist teenida välist tunnustust (Deci ja Ryan, 2008). Uuringud näitavad (Evans, 2015; Evans *et al.*, 2012), et autonoomne motivatsioon toetab loovust, püsivust ja heaolu, samas kui kontrollitud motivatsioon on seotud madalama rahulolu ja suurema katkestamisriskiga. Olulise täiendusena rõhutavad Deci ja Ryan (2008), et rahuldamata põhivajadused võivad viia vääraspiratsioonideni – olukordadeni, kus indiviid hakkab kompenseerima sisemiste vajaduste täitmata jäämist kuulsuse, raha või välise tunnustuse otsimisega. Need eesmärgid võivad lühiajaliselt motiveerida, kuid ei too kaasa sügavat rahuldust ega pikaajalist arengut ning võivad isegi pärssida sisemist motivatsiooni. Seda kinnitab ka „Kultuur 2030“ mõjude analüüs, mille kohaselt noorte kultuuris osalemine vajab eesmärgistatud ja süsteemset tuge, et vältida motivatsiooni langust ning edendada kestlikku kultuurilist arengut (KM Kultuuri arengukava: Lisad 1–4. 2021).

Lisaks individuaalsetele psühholoogilistele teguritele mõjutavad motivatsiooni ka sotsiaalsed suhted. Uuringud on näidanud, et õpilased, kellel on võimalus osaleda repertuaari valikus, kellel on hea suhe õpetajaga ja kes tunnevad end iseseisvana, näitavad suuremat motivatsiooni ja püsivust (Evans, 2015; Evans *et al.*, 2012). Sama kehtib ka sõprussuhete kohta: positiivne sotsiaalne keskkond, usalduslikud suhted ja ühised eesmärgid kollektiivis aitavad kaasa sisemise motivatsiooni püsimisele ja suurendavad kollektiivis osalemise tähenduslikkust (Földi *et al.*, 2024). Samal ajal tuleb arvesse võtta ka motivatsiooni pärssivaid tegureid. Tänapäeva noorte puhul on üheks olulisemaks segavaks asjaoluks nutiseadmete liigtarvitamine. See ei vähenda ainult harjutamisele kuluvat aega, vaid mõjutab ka keskendumisvõimet ja vaimset kohalolu. Kultuuripoliitilised dokumendid toovad samuti välja, et haridussüsteem ja huviharidus peavad senisest rohkem panustama ruumi ja loovuse integreerimisse, et toetada noorte isiklikku arengut ja eneseväljendusvõimalusi (KM Kultuuriprogramm 2021).

3.2 Sotsiaalne areng ja kuuluvus muusikakollektiivides

Muusikakollektiivides osalemine ei toeta noorte arengut üksnes muusikalises mõttes, vaid mängib olulist rolli ka sotsiaalse kuuluvuse ja kogukonnatunde kujundamisel. Enesemääratlusteooria (Deci ja Ryan, 2008) kohaselt on kuuluvustunne üks inimese põhivajadusi ning selle rahuldamine on oluline motivatsiooni ja heaolu tagamiseks. Muusikakollektiivide puhul avaldub see eriti selgelt – orkestri- või ansamblikogemuse kaudu, kus luuakse ja hoitakse suhteid, mis sageli ületavad õpikeskkonna piire. Ka riiklikud strateegiad rõhutavad, et laste ja noorte kultuurikogemus vajab süsteemset toetamist: „Laste ja noorte mitmekülgne kultuuris osalemine on läbimõeldud ja süsteemselt toetatud eri kultuurivaldkondade lõikes, lapsed ja noored on aktiivselt kaasatud loomeprotsessidesse“ (KM Kultuuri arengukava 2021).

Uuringud muusikaõppe valdkonnas kinnitavad kuuluvustunde keskset rolli õppija motivatsioonis ja püsivuses. Näiteks Evans (2015) rõhutab, et sotsiaalne kontekst mõjutab tugevalt noore muusiku enesemääratlust ning autonoomiatunnet. Kui muusikaline tegevus on seotud positiivsete suhetega õpetaja ja kaaslastega, suureneb tõenäosus, et noor jätkab pillimängu ka raskuste ilmnemisel. Evans *et al.* (2012) on leidnud, et pikaajaliselt pillimängu harrastavad noored on sageli kogunud varases eas toetavaid suhteid kodus ja õppekeskkonnas. Samad autorid toovad esile, et muusikaga tegelemise lõpetamise põhjuseks oli sageli seotuse puudumine – näiteks tunne, et õpetaja ei hooli või et muusika ei paku sotsiaalset sidet. Nende leidude valguses võib öelda, et sotsiaalne areng ja motivatsioon on tihedalt põimunud: autonoomsust ja kompetentsust toetavad sotsiaalsed suhted aitavad noorel tunda end kogukonnas tähenduslikuna ning toetavad järjepidevust muusikaõppes. Samas on välja toodud, et õpetajatel sageli puudub teadlikkus või motivatsioon toetada laste ja noorte kultuuris osalemist, mis omakorda võib pärssida noorte sotsiaalset sidet kultuuriinstitutsioonide ja kollektiividega (KM Kultuuri arengukava: Lisad 1–4. 2021). Dokumendid rõhutavad ka kohalike omavalitsuste ja haridusasutuste koostöö olulisust noorte kultuuritarbimise ja sotsiaalse sidususe suurendamisel: „Laste ja noorte kultuuritarbimise tõstmiseks on väga oluline nii Kultuuriministeeriumi, Haridusministeeriumi, kohalike omavalitsuste, kultuurivaldkondade esindusorganisatsioonide ning haridusasutuste omavaheline koostöö“ (samas).

Enesemääratlusteooria valguses (Deci ja Ryan, 2008) võib tõdeda, et kuuluvustunde rahuldamine orkestris toetab sisemist motivatsiooni. Sõprussuhted ja usalduslik suhe dirigendiga aitavad noortel tunda end väärtuslikuna ja aktsepteerituna. Kuulumine tähenduslikku sotsiaalsesse keskkonda võimaldab neil kogeda muusika kaudu mitte ainult eneseväljendust, vaid ka emotsionaalset tuge ja sotsiaalset arengut. Muusikakollektiivides mängimise sotsiaalne mõõde, sealhulgas sõprussuhted, meeskonnatöö ja ühistunne – mängib olulist rolli osalusmotivatsiooni kujundamisel. See ei ole pelgalt kõrvalnähtus, vaid üks peamisi tegureid, mis hoiab noori kollektiivides ning loob eeldused nii individuaalseks arenguks kui ka jätkusuutlikuks muusikahariduseks. Eesti kultuuripoliitika seab strateegiliseks eesmärgiks kujundada loovust väärtustav ühiskond, kus kultuuris osalemine on loomulik ja tähenduslik osa noorte elust (KM Kultuuri arengukava 2021). Sotsiaalse mõõtmena nähakse kultuuri kaudu eneseteostuse, kuuluvuse ja sidususe suurendamist (KM Kultuuriprogramm 2021). Seejuures juhitakse tähelepanu ka noorte ligipääsule kultuuritegevustele väljaspool suuremaid keskusi, mis on oluline, et kultuuriline ja sotsiaalne areng oleks regionaalselt tasakaalustatud (KM Kultuuri arengukava: Lisad 1–4. 2021).

Kokkuvõtlikult võib öelda, et motivatsiooni mõistmine ja toetamine on noorte muusikakollektiivides – sealhulgas sümfooniaorkestrites – osalemise seisukohast määrava tähtsusega. Enesemääratlusteooria, Maslow' vajaduste hierarhia ning empiirilised uuringud kinnitavad, et noorte sisemine motivatsioon saab areneda eelkõige siis, kui nad kogevad oma tegevuses autonoomiat, pädevust ja kuuluvust. Laulupeoliikumise ning noorte sümfooniaorkestrite kontekstis tähendab see, et osalemine peab olema vabatahtlik, sotsiaalselt tähenduslik ja võimalikult eneseteostuslik. Kui kollektiivis kujuneb usalduslik ja toetav keskkond, kus noor saab tunda, et tema panus on väärtustatud, suureneb tõenäosus, et muusikaga tegelemine kujuneb pikaajaliseks ja arendavaks kogemuseks. Seega peaksid nii dirigendid, muusikakoolid kui ka poliitikakujundajad keskenduma sellele, kuidas hoida noorte motivatsiooni tähendusliku osaluse kaudu – mitte ainult harjutamist ja tulemusi rõhutades, vaid väärtustades ka sotsiaalset kogemust, loovust ja kultuurilist identiteeti. Selline lähenemine toetab mitte üksnes noorte arengut, vaid tagab ka kooriliikumise ja orkestrikultuuri elujõulisuse tulevikus.

4. KVALITATIIVNE UURIMUS: INTERVJUUD DIRIGENTIDEGA

Käesoleva magistritöö empiiriline osa tugineb kvalitatiivsele uurimismeetodile, mille keskseks andmekogumisviisiks oli poolstruktureeritud intervjuu (Lepik *et al.*, 2014). See võimaldas süvitsi uurida dirigentide kogemusi ja hoiakuid ning pakkus võrdlusvõimalust erinevate vastajate vahel. Intervjuude eesmärk oli mõista sümfooniaorkestrite toimimist ja rolli laulupeoliikumises, keskendudes mängijate motiveerimisele ning kollektiivide juhtimisele kultuuripoliitilises ja institutsionaalses kontekstis.

Intervjuuküsimused jagunesid nelja teemaplokki, mis kattusid uurimisküsimustega ja suunasid vestlused süsteemselt järgmistele fookustele:

1. Orkestrite töökorraldus ja juhtimispraktikad – keskendus igapäevasele proovikorraldusele, repertuaarivalikule ja organisatsioonilisele ülesehitusele, luues raamistiku dirigendi praktilise töö mõtestamiseks.
2. Mängijate motiveerimine ja osalus – käsitles muusikute kaasamist, motivatsiooni kujunemist ja kuuluvustunde loomist, olles keskse tähtsusega töö motivatsiooniteemalises käsitluses.
3. Rahastuse ja institutsionaalse toe mõju – avas majanduslike ja halduslike tingimuste mõju kollektiivide kestlikkusele ja arengule.
4. Sümfooniaorkestrite roll laulupeoliikumises – uuris dirigentide arusaamu orkestrite panusest laulupeotraditsiooni, sh kunstilisi ootusi ja struktuurseid piiranguid.

Selline ülesehitus võimaldas koguda mitmekesist ja sisukat teavet sümfooniaorkestrite toimemudelite, motiveerimisstrateegiate ja kultuurilise tähenduse kohta. Teemaplokid kattuvad otseselt uurimisküsimustega, pakkudes empiirilist alust sümfooniaorkestrite motivatsioonimehhanismide, juhtimismudelite ja rolli mõtestamiseks laulupeoliikumises.

4.1 Intervjuude metoodika ja valim

Uurimistöö keskmes on sümfooniaorkestrite toimimise ja rolli mõtestamine Eesti laulupeoliikumise kontekstis, keskendudes eeskätt dirigentide vaadetele nende juhtimispraktikatest ja muusikute motivatsioonist. Kuna laulupeol on sümfooniaorkestrid

võrreldes kooride ja puhkpilliorkestritega suhteliselt hiljutine, ent kiiresti arenev liik, lähtuti intervjuuvalimi kujundamisel põhimõttest kaasata juhendajaid, kes on aastatel 2004–2024 oluliselt panustanud noorte sümfoonilise muusika arendamisse ning kelle töö on seotud laulupeoliikumise orkestriliste protsesside ja institutsionaalse ülesehitusega. Eriline tähelepanu oli suunatud nendele juhendajatele, kes on olnud seotud laulupeoliikumise orkestriliste protsesside ja noorte sümfooniaorkestrite ülesehitusega institutsionaalses ja hariduslikus kontekstis ning kelle juhendatavad orkestrid osalevad 2025. aasta üldlaulupeol.

Intervjuuvalimisse kuulus 5 dirigenti ja 1 koordinaator, kelle töökogemus katab nii Tallinna, Lõuna-Eesti kui ka Kesk-Eesti piirkondi ning hõlmab mitmesuguseid orkestritüüpe: muusikakoolide sümfoniettorkestritest kuni täiskasvanute harrastuskollektiivideni. Valimi moodustasid:

- Jüri-Ruut Kangur – dirigent, helilooja ja kultuurikorraldaja, kes on aluse pannud mitmele noorteorkestrile ning juhatanud arvukaid kontserte ja laulupidusid. Tema tegevus ulatub sümfoonilistest suurvormidest koorimuusikani. Lisaks loomingule ja dirigeerimisele tegeleb ta muusikaelu edendamise ja Eestis ja rahvusvahelisel tasandil.
- Imre Rohuväli – dirigent ja helilooja, kes juhatab peamiselt noorteorkestreid ning on seotud Lasnamäe Muusikakooli Sümfoniett Orkestri ja Harjumaa Keelpilliorkestriga. Tema looming hõlmab kammermuusikat, sümfoniettorkestri teoseid ja koorimuusikat.
- Anneli Kuusk – Tartu Elleri Muusikakooli sümfoniettorkestri koordinaator, kes vastutab orkestriprojektide ettevalmistuse ja korraldusliku poole eest, alates dirigentidega suhtlemisest kuni nootide organiseerimiseni ja instrumentide transpordini. Tal on pikaajaline kogemus muusikuna Vanemuise orkestris ja õpetajana. Tema töö keskmes on noorte muusikute toetamine ja arendamine, rõhutades vastutust, meeskonnatunnet ja orkestritöö olulisust tulevase muusikuelu osana.
- Mart Aus – dirigent ja pedagoog, kes juhatab Paide, Tapa ja Rakvere muusikakoolide sümfoniettorkestreid ning on need kollektiivid sageli ka ise asutanud. Ta on õppinud trompetit ja dirigeerimist nii Eestis kui ka Belgias,

rakendades oma teadmisi orkestrite arendamisel alates algtasemest. Tema töö keskmes on noorte muusikute kujundamine, orkestrikultuuri kasvatamine ja koosmängurõõmu edendamine läbi süsteemse ja motiveeriva lähenemise.

- Riivo Jõgi – dirigeerinud noorte sümfoonia- ja keelpilliorkestreid üle kümne aasta, tegutsedes eeskätt Nõmme ja Põlva muusikakoolide juures. Ta on tegev nii igapäevase töö korralduses kui ka kontsertide ja reiside planeerimisel, koostades uut repertuaari ja tehes ka uusi seadeid olemasolevatest teostest. Ta peab oluliseks mängijate vastutust, isiklikku kontakti kollektiiviga ja järjepidevat motiveerimist, lähtudes teadlikust juhtimisstiilist ja praktikast.
- Hiie Taks – Põltsamaa muusikakooli kammerorkestri dirigent, kes peab oluliseks tutvustada noortele mitmekesist repertuaari, pakkudes neile võimalusi enese proovilepanekuks ja arenguks. Tema missiooniks on rõhutada muusika ja pillimängu tähendust orkestrimängu kaudu, et soov osaleda kollektiivis säiliks ka hilisemas eas.

Intervjuude läbiviimisel kasutati poolstruktureeritud formaati (Lepik *et al.*, 2014), mille aluseks oli nelja teemaploki põhiselt koostatud intervjuerimiskava (vt Lisa 1).

Andmete kogumine toimus ajavahemikus märts – aprill 2025. Intervjuud viidi läbi nii veebikeskkonnas kui ka otsekontaktis. Kõik kohtumised salvestati ning transkribeeriti. Vestlused kestsid keskmiselt 1 tund ja 25 minutit. Uurimisprotsessis rakendati induktiivset sisuanalüüsi (Kalmus *et al.*, 2015), mis tähendab, et andmete tõlgendamine lähtus uuritavatest nähtustest enestest, mitte eelnevalt määratletud teoreetilistest raamistikest või hüpoteesidest. Lähenemine võimaldab tuvastada andmestikust esilekerkivaid teemasid ja mustreid, liikudes detailsest empiirilisest materjalist üldistuste suunas ning kujundades arusaamu andmete sisemisest loogikast ja seostest (samas). Analüüs lähtub temaatilisest kodeerimisest (Virkus, 2016), millega mõeldakse kvalitatiivses uurimistöös kasutatavat meetodit, kus tekstilised andmed (nt intervjuude transkriptsioonid) jagatakse sisuliselt eristatavateks koodideks ehk tähendusüksusteks. Neid koode grupeeritakse omakorda teemade kaupa, et tuvastada suuremad sisulised kategooriad (samas). Praktikast tähendab see, et analüüsija liigub esmalt tekstis sõna-sõnalt või lõik lõigu kaupa, märkides ära olulised mõtted ja mustrid, mis seejärel koonduvad temaatilisteks valdkondadeks (samas). Selline lähenemine võimaldas uurimuses esile tuua nii institutsionaalseid kui ka isiklikke

kogemusi vormivaid jooni ning mõista, kuidas intervjueritavad sõnastavad oma kogemusi sümfooniaorkestrite juhendamisel ja nendega koos töötamisel.

Metoodiline rõhuasetus oli suunatud eelkõige praktikute kogemuste kaardistamisele, mitte eelnevalt püstitatud hüpoteeside kontrollimisele. Intervjuud võimaldasid nähtavale tuua pragmaatilisi, sageli ametlikes strateegiates varju jäävaid valdkonna aspekte alates proovide igapäevasest korraldusest ja mängijate kaasamisest kuni orkestri institutsionaalse toe ning identiteedi kujunemiseni. Selline lähenemine lõi eelduse terviklikumaks arusaamaks sümfooniaorkestrite elujõulisusest osana Eesti kultuuripärandist ja laulupeoliikumisest.

Intervjueritavatele anti teada, et uuring on osa teadustööst ning selle läbiviimisel lähtutakse teaduseetika põhimõtetest, rõhutades eelkõige osalejate heaolu ja mitte kahjustamise printsiipi. Kõik osalejad andsid teadliku nõusoleku intervjuu salvestamiseks, oma nime avalikustamiseks ning nõustusid, et nende vastuseid ei anonümiseerita.

Järgnevas kvalitatiivses analüüsis osas järgitakse teadlikult intervjuukavas seatud nelja teemaplokki, mis struktureerisid ka vestluste kulgu ning võimaldasid intervjueritavate vastuseid omavahel võrrelda. Esmalt käsitletakse dirigentide vaateid laulupeo tähendusele ning sümfooniaorkestrite positsioonile ja arengule selles liikumises (4.2), rõhutades noorte motivatsiooni, sotsiaalse kuuluvustunde ja muusikakogemuse süvatasandite kujunemist. Järgnev alapeatükk keskendub dirigentide juhtimispraktikatele (4.3), kus käsitletakse töökorraldust, distsipliini hoidmist, repertuaarivalikut ning orkestri igapäevast toimimist, rõhutades dirigendi kui kunstilise ja pedagoogilise juhi rolli. Kolmandas alapeatükis (4.4) vaadeldakse, kuidas dirigendi juhtimisstrateegiad mõjutavad noorte motivatsiooni ja kollektiivi sisekliimat, pöörates tähelepanu usaldusväärse suhtlemise, turvalise keskkonna ja tähenduslike eesmärkide kujundamisele. Seejärel analüüsitakse orkestriliikmete, eriti noorte, motivatsiooni ja järelkasvu küsimusi (4.5), kus tõusevad esile sotsiaalsed suhted, esteetiline tähenduslikkus ning haridusasutustega tehtava koostöö roll püsiva osaluse kujundamisel. Peatüki lõpetab dirigentide ettepanekute koondülevaade (4.6), mis käsitleb sümfooniaorkestrite arendamise vajadust läbi süsteemsete kaasamismudelite, institutsionaalse tugevdusstruktuuri loomise ning repertuaarivaliku teadlikuma suunamise.

4.2 Dirigentide vaated laulupeo ja sümfooniaorkestrite arengule

Käesolevas alapeatükis käsitletakse dirigentide arusaamu laulupeo tähendusest, sümfooniaorkestrite positsioonist selles liikumises ning arenguvõimalustest tulevikus. Tuuakse esile intervjuudes esile kerkinud perspektiivid ning seotakse need laiemate muusikakultuuriliste ja institutsionaalsete protsessidega.

Dirigendid rõhutavad üksmeelselt laulupeo tugevat mõju noorte muusikute motivatsioonile, kollektiivse kuuluvustunde loomisele ning orkestrikogemuse tähenduse süvendamisele. Mart Ausi (2025) hinnangul suurendab osalemine laulupeol noorte motivatsiooni, kuna see loob selge eesmärgi ja innustab neid proovidest aktiivselt osa võtma ning ka keerukamat repertuaari omandama. Rohuväli (2025) oli samal meelel, öeldes, et „laulupeoliikumine tegelikult on sümfooniaorkestritele [...] erakordselt tore [...] motivatsioonipakett, mis on [...] sellise orkestri eesmärgiks väga hea seada [...] ja mis [...] aitab hoida neid vilistlasi [...] orkestrite juures ja aitab ka vilistlasi tagasi tuua orkestrite juurde [...].“

Enne 2007. aastat on sümfooniaorkestrite roll laulupeol olnud eelkõige saatvat ja toetavat laadi. Imre Rohuväli (2025) rõhutab, et sümfooniaorkester täidab laulupeol kandvat ja juhtivat rolli, olles vundamendiks kooride helipildile ning vastutades esitusliku täpsuse ja terviku hoidmise eest. Samale mõttele vihjab ka Anneli Kuusk (2025), kelle sõnul loob sümfooniaorkester kontserti läbiva dramaturgia ja kõlapildi sügavuse, andes noortele kogemuse muusikalisest vastutusest suuremas vormis. Jüri-Ruut Kangur (2025) lisab, et sümfooniaorkestri osalemine annab laulupeole süvamuusikalise mõõtme ning võimaldab esitada heliloomingut, mis ei oleks ainult vokaalselt teostatav – orkester ei ole pelgalt saatja, vaid võrdselt loov osapool. Mart Aus (2025) tõdeb, et sümfooniaorkestrite kaasatus laulupeole on noortele mängijatele selge siht ja motivaator, mille nimel ollakse valmis rohkem pingutama ja süvenema ka keerukamasse repertuaari. Riivo Jõgi (2025) täiendab, et laulupeo suur lava annab noortele unustamatu kogemuse ning arusaamise kollektiivse musitseerimise tähendusest – tema sõnul muudab just sümfooniline koosseis orkestrikogemuse noorele eriliseks, sest see võimaldab osa saada suurest kõlapildist, kus igäühe panus on oluline.

Jüri-Ruut Kanguri (2025) hinnangul on sümfooniaorkestrite roll Eesti muusikakultuuris sageli alahinnatud, kuigi just selles koosseisus mängimine pakub noortele võimalust

süveneda heliloomingu keerukamatesse kihistustesse ning arendada kõrgemasemelist muusikalist mõtlemist, sealhulgas kuulamis-, reageerimis- ja vastutusvõimet. Anneli Kuusk (2025) rõhutab, et sümfooniaorkestris osalemine arendab noortes lisaks tehnilistele oskustele ka esteetilist tundlikkust ja koostöövõimet, õpetades neid mõistma oma rolli suuremas tervikus ning looma koos teistega midagi sisuliselt enam kui pelgalt noodikohane esitamine.

Dirigendid näevad sümfooniaorkestrite arengut tihedalt seotuna institutsionaalse toe ja õpetajate järelkasvuga. Jüri-Ruut Kangur (2025) leiab, et sümfooniaorkestrite kaasamine laulupeoliikumisse vajaks senisest strateegilisemat korraldust, näiteks riikliku noorte sümfooniaorkestrite programmi kaudu, mis valmistaks orkestreid ette nii kontserttegevuseks kui ka laulupeoks ning aitaks tagada ühtlasema ja püsivama taseme.

Regionaalne võimekus sümfooniaorkestrite rahastamisel on Eestis väga ebaühtlane, sõltudes otseselt kohalikust maksulaekumisest, omavalitsuse kultuuripoliitilistest prioriteetidest ning muusikakooli juhtkonna initsiatiivist. Näiteks Rakveres ja Tapal tugineb orkestrite tegevus suures osas õpetajate isiklikule pühendumusele ning projektipõhisele rahastamisele, mis tähendab, et püsivuse tagamine on keeruline ilma järjepideva omavalitsusliku või riikliku toetuseta (Aus, 2025).

Paides on muusikakooli sümfooniaorkestri jätkusuutlikkus võimalik tänu Eesti Kultuurkapitali Järvamaa ekspertgrupi toele, mis on aidanud katta kontserttegevuse ja arenguprojektide kulusid (Aus, 2025). Põlvas on kohaliku kultuurkapitali panus olnud samuti otsustava tähtsusega, võimaldades osaleda maakondlikel festivalidel ning täiendada orkestri instrumentariumi (Jõgi, 2025). Viljandis ilmneb stabiilsem rahastusmudel, kus orkestrit toetab järjepidevalt nii muusikakooli eelarve kui ka koostöövõrgustik kohalike kultuuriorganisatsioonide ja ürituskorraldajatega. Tartu puhul joonistub välja tugev institutsionaalne raamistik, mis põhineb professionaalse muusikahariduse ja kohapealsete loomeüksuste koostoimel. Tartu Elleri muusikakooli sümfooniaorkester on oluline noorte interpretide kasvulava, mille rahastus tugineb nii kooli eelarvele kui ka kohaliku omavalitsuse ja projektipõhisele toetusele (Rohuväli, 2025).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et dirigentide hinnangul on laulupeoliikumine noorte sümfooniaorkestrite arengus keskse tähtsusega, pakkudes muusikalist sihti, kollektiivset

kuuluvustunnet ja esteetilist eneseteostust. Sümfooniaorkestrite roll laulupeol on muutunud pelgalt saatjast sisuliseks kaasesinejaks, mis annab noortele võimaluse osaleda kõrgetasemelises muusikalises protsessis. Samas eeldab see areng tugevat institutsionaalset tuge, õpetajate järelkasvu ning regionaalselt ühtlasemat rahastusmudelit, mille puudumine seab mitmel pool ohtu ka orkestrite jätkusuutlikkuse.

4.3 Sümfooniaorkestrite toimimine ja rahastus

Sümfooniaorkestrite edukas toimimine sõltub paljuski dirigendi juhtimispraktikatest. Dirigent on ühtaegu kunstiline juht, pedagoog ja organisatsiooniline koordinaator, kelle töö mõjutab otseselt orkestri sisekliimat, kunstilist arengut ja liikmete püsivust. Käesolev alapeatükk analüüsib dirigentide vaateid ja kogemusi sümfooniaorkestrite juhtimisel, keskendudes töökorraldusele, distsipliinile, repertuaarivalikule, noorte kaasamisele ning rahastuse mõjule strateegilises juhtimises.

Intervjuudes ilmnes, et dirigendid tajuvad oma rolli laiemalt kui üksnes kunstilist juhtimist. Nad käsitlevad end ka väärtuskasvatavate ja suhtluskultuuri loojatena. Näiteks juhivad nad tähelepanu sellele, et lisaks nootide õppimisele peab noortele õpetama ka kollektiivse töötamise ja distsipliini põhimõtteid (Aus, 2025; Kuusk, 2025). Juhtimises peetakse oluliseks järjekindlust, empaatiat ja oskust kohaneda orkestri koosseisu muutustega (Kangur, 2025). Taks (2025) rõhutab, et dirigendi roll ei piirdu ainult kunstilise poolega – sageli tuleb täita ka mentori ja sotsiaalse liidri ülesandeid. Tema sõnul on oluline õpetada noortele suhtlemisoskusi, koostöö väärtust ja isiklikku vastutust, mis omakorda toetab kogu kollektiivi toimimist ja sisekliimat (samas). Jõgi (2025) kirjeldab, et tema juhataavas Nõmme orkestris on väga oluline isiklik kontakt mängijatega – ta eelistab teha kõik korralduslikud ülesanded ise, et noori paremini tundma õppida ning seeläbi tugevdada nende kollektiivset vastutustunnet ja kuuluvustunnet orkestri suhtes.

Töökorralduse aluseks on läbimõeldud struktuur ja selged ootused. Dirigendid toovad esile, et distsipliini hoidmisel on määrava tähtsusega usaldus ja kokkulepitud reeglite järjepidev rakendamine (Jõgi, 2025; Aus 2025). Noortega töötades rakendatakse lihtsaid, ent tõhusaid meetmeid, mis aitavad hoida fookust ning loovad turvalise keskkonna õppimiseks (Aus, 2025). Taks (2025) lisab, et turvalise ja motiveeriva keskkonna loomine on keskne, kuna

see mõjutab otseselt noorte valmisolekut pingutada ja areneda. Tema kogemuse järgi eeldab see dirigendilt pidevat refleksiooni, kuidas kehtestada selged raamid, säilitades samas avatud ja toetava õhkkonna (samas). Põltsamaal tegutsev Hiie Taks rõhutab, et väiksemas kohas tuleb distsipliini hoidmiseks otsida pidevalt uusi kunstilisi väljakutseid ja projekte, sest pelgalt koolikontserdid ei ole motiveerivad – tema sõnul tuleb pidevalt otsida uusi värve ja ideid, mis ergastavad noori ja hoiavad kollektiivi pingeväljas (samas). Repertuaarivalik sõltub dirigentide sõnul kollektiivi tasemest ja eesmärgist. Küll aga võetakse vastavalt võimalustele arvesse repertuaarisoove ja dirigendid tulevad tihti nendele soovidele ka vastu (Jõgi, 2025). Hariduslikus kontekstis eelistatakse repertuaari, mis arendab mängijate tehnilisi oskusi ja muusikalist väljendusvõimet, kuid samas ka kõnetab noori emotsionaalselt (Rohuväli, 2025). Kunstilises plaanis otsitakse tasakaalu traditsioonilise ja kaasaegse muusika vahel. Rohuväli (samas) märgib, et repertuaarivalikul tuleb tihti leida kompromiss noorte soovide ja orkestri taseme vahel – samas on Lasnamäe orkestris olnud õpilastel suurem initsiatiiv isegi sotsiaalmeedia haldamisel ja repertuaariettepanekute tegemisel, mis suurendab nende seotust orkestriga.

Aus (2025) rõhutab, et muusikakoolide all tegutsevate orkestrite puhul ei ole rahastus sageli otseseks piiranguks, tuues välja, et tema juhendatavad kolm orkestrit ei tunne puudust rahalisest toest: neil on pillid ja muusikakoolid võimaldavad nende rentimist ka pärast õpilaste lõpetamist. Suurimaks piiranguks on hoopiski mängijate nappus ja nagu ta ütleb „on vaja pillimängijate hulka [...] kasvatada ja [...] see on [...] konkreetne asi, mida saab teha“ (samas). Samas toob Aus välja, et suurem kontserttegevus eeldab paremat planeerimist ja võimalusel lisarahastust, kuid see pole tema praktikas määravaks saanud (samas). Kangur (2025) toob esile mure, et väiksemates kollektiivides puudub selge institutsionaalne raamistik, mis raskendab rahastuse taotlemist ja järjepidevat tegevust. Kanguri hinnangul on maakondlikel ja väiksematel orkestritel stabiilsuse ja kunstilise arengu tagamine keeruline juhul, kui nad ei kuulu mõne tugeva institutsiooni alla, mistõttu vajaksid need koosseisud senisest enam projektipõhise rahastuse asemel sihipärast ja pikaajalist toetust. Taks (2025) rõhutab, et Põltsamaa muusikakooli kammerorkestri püsijäämine sõltub suuresti dirigendi isiklikust pühendumisest ja projektitoetustest, sest statsionaarne rahastus puudub ning vajadus administreerimise ja pedagoogika ühendamise järele paneb kohapealse dirigendi väga tugeva surve alla. Põlva orkestri kontekstis saadakse lisavahendeid peamiselt kohaliku kultuurkapitali toel, kuid kõik kontserdiga

seotud korraldused, sh nootide kopeerimine ja mängijatega suhtlemine, jäävad tema kui dirigendi kanda – see võimaldab küll tihedamat kontakti, kuid suurendab ka koormust (Jõgi, 2025).

Anneli Kuusk ja Imre Rohuväli otseselt rahastustemat ei käsitlenud, kuid nende rõhuasetus professionaalsele õpetamisele ja süsteemsele tööle eeldab samuti korralikult rahastatud õppeasutust ja juhtimismudelit, mis toetaks dirigendi tööd mitte ainult loominguliselt, vaid ka administratiivselt. Taks (2025) osutab, et dirigentide töökoormus väikestes kohtades on sageli ebaproportsionaalselt suur: lisaks muusikalisele tööle tuleb neil täita administraatori, produtsendi ja isegi lapsevanema rolli. See mitmekihiline töökoormus võib pikemas plaanis takistada kunstilist arengut, kui puudub meeskond või institutsionaalne tugi.

Mart Ausi kogemuse põhjal on Paides, Tapal ja Rakveres orkestrid loodud sisuliselt õpetaja initsiatiivil ning toimivad stabiilselt tänu sellele tööle pühendumisele öeldes, et „[...] raha ei ole nagu niisugune faktor, mis piiraks seda sümfooniaorkestri tegemist“ (2025). Tema sõnul tuleb väiksemates kohtades olla korraga nii õpetaja, dirigent kui ka korraldaja, sest tugistruktuure lihtsalt ei ole (samam).

Rahastuse regionaalset ebavõrdsust võimendab ka dirigentide töökoormuse erinev käsitlus – väiksemates maakondades täidab üks inimene sageli mitut rolli, olles ühtaegu nii õpetaja, dirigent kui ka projektijuht. Mõnele sobib taoline töö olemus nagu Mart Aus (2025) oma intervjuus välja tõi, kuid eelkõige jäi intervjuudest kõlama soov olla dirigendina pigem kunstiline juht ja tegeleda muusikalise tegevusega ning jätta administratiivne ja korralduslik töö kellelegi teisele. Jõgi (2025) lisab, et Tallinnas on orkestrite rahastamiseks vähem paikkondlikku toetust, mistõttu tuleb otsida toetusi riiklikelt kultuurifondidelt. Samas võimaldab pealinna keskkond teha suurejoonelisemaid projekte ning kaasata mitmekesisemat publikut ja külalissoliste, kui planeerimine on täpne ja eelarve hoolikalt koostatud.

Kuigi mitme intervjuueeritava hinnangul ei piira rahastus otseselt orkestritöö sisu, mõjutab see siiski dirigendi otsustusvabadust. Mart Ausi (2025) hinnangul on tema juhendatavate orkestrite igapäevane tegevus üldjoontes rahaliselt kaetud, kuid laiemaks kontserttegevuseks ja suuremate projektide elluviimiseks oleks vajalik täpsem

planeerimine ning täiendav rahastus. Suuremates omavalitsustes on dirigendil rohkem võimalusi kutsuda soliste, korraldada kontserte ja osta uut repertuaari. Väiksemates kohtades, kus orkestrid sõltuvad tugevalt õpetaja isiklikust initsiatiivist, on rahastus stabiilsuse tagamisel siiski oluline taustategur, eriti logistika, transpordi ja pillipargi arenduse kontekstis. Taks (2025) märgib, et ka heade ideede elluviimine sõltub sageli sellest, kas dirigendil on olemas keegi, kellega koos vastutust jagada. Näiteks kontserdikorraldus, projektide kirjutamine ja kommunikatsioon vajavad pühendumist ja keskendumist, mida ühe inimese tööaeg ei võimalda (samas). Dirigentide hinnangul on sümfooniaorkestrite kestlik areng otseselt seotud nende kuuluvusega tugevasse institutsiooni. Jüri-Ruudu arvates on sümfooniaorkestrite stabiilsuse ja kunstilise arengu eelduseks selge institutsionaalne kuuluvus, sest väiksemad kollektiivid, mis ei toetu tugevale organisatsioonilisele struktuurile, jäävad sageli ilma piisavast toest ja jätkusuutlikkusest (Kangur, 2025). Kuigi intervjuudes ilmneb, et rahapuudus pole alati vahetu takistus, avaldub rahastuse roll eelkõige kaudselt: see määrab ära kollektiivi kestlikkuse, õpetajate järelkasvu, korraldusliku võimekuse ning kunstilised ambitsioonid. Nagu märgib Kangur (2025), vajavad orkestrid enam kui vaid üksikuid toetusi – vajalik on visioon, mida toetab süsteemne ja stabiilne rahastamine.

Noorte kaasamine sümfooniaorkestritesse toimub valdavalt läbi muusikakoolide ja projektipõhiste ettevõtmiste, kuid dirigentide hinnangul vajab see järjepidevamat struktuuri. Jätkusuutliku järelkasvu tagamiseks on oluline alustada kaasamist varakult, pakkudes noortele arenguvõimalusi ja tähenduslikku rolli kollektiivis (Kuusk, 2025; Kangur, 2025). Samuti peetakse oluliseks luua koostöövõrgustik õpetajate, vanemate ja teiste muusikainstitutsioonidega, et noored ei katkestaks oma pillimängu õpingute lõpus. Noortele võimaluse andmine ning kaasamine näiteks suuremasse sümfooniaorkestrisse võib tuua ta pärast muusikakooli õpingute lõpetamist tagasi pillimängu juurde ja uude kollektiivi mängima (Jõgi, 2025).

Taks (2025) toonitab, et noorte osaluse säilitamine vajab järjepidevat, emotsionaalselt tähenduslikku kogemust – ainult tehniline harjutamine ei loo seotust. Tema sõnul peavad noored tundma, et nad on osa millestki suuremast, neil on mõju ja neid kuulatakse (samas). Sellise tunnetuse kujundamine on dirigendi juhtimisoskuse keskne osa (samas). Nii Taks (samas) kui ka Aus (2025) kirjeldavad, et väiksemates keskustes, nagu Põltsamaa, Tapa ja

Paide jm, on noorte kaasamine orkestritesse oluline just selleks, et pillimäng ei katkeks pärast kooli lõpetamist – nende kogemuste kohaselt on olnud tõhus alustada koos noorte õpilastega ja kasvatada tasapisi vilistlasi kaasates suuremaks ühtseks kollektiiviks. Jõgi (2025) rõhutab, et Nõmme orkestris on noorte osalust tugevdanud selge kommunikatsioon ja vastutuse jagamine. Näiteks saavad noored ise jaotada noote, koguda särgisuurusi, mis annab neile tunde, et nad on orkestri täisväärtuslikud liikmed ning kannavad olulist rolli selle toimimises. Põlvas on Jõgi (samal ajal) sõnul orkestri väiksem koosseis võimaldanud luua personaalset kontakti, mistõttu on lihtsam noortele tähenduslikkust pakkuda ja neid osaluses hoida. Lisaks on seal võimalik kutsuda külalissoliste, mis tõstab noorte motivatsiooni ja muudab igapäevase töö eriliseks.

Rahastuse kättesaadavus mõjutab orkestrite töökorraldust mitmel tasandil. Dirigendid tõdevad, et väiksemates kohtades sõltub orkestri olemasolu ja kvaliteet sageli dirigendi isiklikust algatusest ning vabatahtlikust pingutusest, kuna institutsionaalne tugi võib olla ebahühtlane (Aus, 2025). Piisav rahastus võimaldab planeerida kontserttegevust, tellida repertuaari, korraldada laagreid ja pakkuda noortele motiveerivaid võimalusi. Kui need ressursid puuduvad, on ka dirigendi strateegiline manööverdamisruum piiratud. Seetõttu nähakse vajadust süsteemsemate ja pikaajalisemate toetusmehhanismide järele, mis aitaksid sümfooniaorkestrite juhtimist professionaalsemaks ja jätkusuutlikumaks muuta (Kangur, 2025). Süsteemse arengu tagamiseks on vajalik nii kohalik kui ka riiklik tugi. Kultuurkapitali projektitoetused, muusikakoolide eelarved ja kohaliku omavalitsuse kultuuristrateegiad loovad raamid, milles dirigent saab tegutseda. Institutsionaalne tugi vabastab dirigendi tehnilistest ja korralduslikest kohustustest, võimaldades keskenduda kunstilisele ja pedagoogilisele kvaliteedile. Taks (2025) rõhutab, et institutsionaalse toe puudumisel ei saa dirigent kujundada pikaajalist visiooni – kui iga projekt või hooaeg on „ellujäämise küsimus“, ei teki ka stabiilset keskkonda, milles noortel oleks turvaline areneda.

Kokkuvõttes saab öelda, et sümfooniaorkestrite toimimine ja kestlik areng sõltub suuresti dirigendi mitmekülgsest rollist ning selle rolli toetavast institutsionaalsest raamistikust. Kuigi rahastust ei tajuta alati vahetu piiranguna, kujundab see otsustavalt orkestri töökorraldust, dirigendi töökoormust ja noorte kaasamise võimalusi. Väiksemates piirkondades põhineb orkestrite elu sageli üksikisiku pühendumusel, samas kui pikaajaline

stabiilsus eeldab süsteemset ja strateegilist tuge nii kohalikult kui ka riiklikult tasandilt. Intervjuud rõhutavad, et tugeva kunstilise ja pedagoogilise töö eelduseks on dirigendi võimalus keskenduda oma põhifunktsioonidele. See eeldab tugistruktuure, mis vabastavad ta liigsest administratiivsest ja logistilisest koormusest ning loovad soodsa keskkonna noorte tähenduslikuks kaasamiseks.

4.4 Dirigentide juhtimisstrateegiate mõju motivatsioonile

Dirigendi roll ei piirdu üksnes muusikalise materjali interpreteerimisega – ta on ka hariduse suunaja, suhtluskultuuri hoidja ja kollektiivi sisekliima kujundaja. Käesolev alapeatükk käsitleb sümfooniaorkestrite dirigentide juhtimisstrateegiaid viies fookuses: töökorraldus, distsipliini hoidmine, motivatsiooni toetamine ning institutsionaalne tugi.

Dirigent on orkestri keskne kujundaja, kelle ülesandeks on nii kunstiline visioon kui ka igapäevane logistiline korraldus. Ausi (2025) kogemuse kohaselt sisaldab dirigendi töökorraldus lisaks muusikalisele juhendamisele ka mitmeid administratiivseid ülesandeid, sealhulgas suhtlust lapsevanematega, kontsertreiside korraldamist ning õpetajate kaasamist, kuna puudub eraldi meeskond nende tegevuste koordineerimiseks. See näitab, et dirigendi töö sõltub otseselt institutsionaalsest toest ja määrab, kui palju energiat ja tööjõudu saab suunata loomingulisele arengule. Kuid samaaegselt on Jõgi (2025) teadliku valikuna võtnud dirigendina enda kanda erinevad ülesanded ja rollid nagu õpetaja, administraator ja motiveerija – noorte juhendamine, lapsevanematega suhtlemine ning logistika ja kontsertide korraldamine. Töökorralduse efektiivsus mõjutab otseselt ka õpilaste motivatsiooni – hästi struktureeritud tegevuskava võimaldab selgeid eesmärke ja prognoositavat arengut. Taks (2025) rõhutab, et töökorralduse läbimõeldus mõjutab eelkõige seda, kui palju jääb dirigendil ruumi loovuseks ja individuaalseks lähenemiseks. Sellest võib järeldada, et enamus energiast kulub korralduslike probleemide lahendamisele ja seega kannatab nii dirigendi motivatsioon kui ka orkestri kunstiline tase.

Distsipliini hoidmine orkestris, kus liikmeteks on eri vanuses noored, nõuab läbimõeldud lähenemist. Aus (2025) on oma proovides kehtestanud lihtsa ja selge reegli – dirigendiga samal ajal keegi ei räägi. Samuti mainib ta vajadust tegeleda telefonide kasutamise proovides, mida ta lahendab kas keelamise või telefonide ajutise kogumisega (samas). Taks (2025) lisab, et distsipliini hoidmine ei tohi muutuda repressiivseks, vaid peab

toetuma vastastikusele lugupidamisele. Tema sõnul saavutatakse parim tulemus siis, kui noored mõistavad, miks mingid reeglid kehtivad, ja tunnetavad ka ise nende vajalikkust (samas).

Ühtsuse hoidmisel mängib olulist rolli dirigendi suhtlemisstiil. Autoritaarsest juhtimisest on liikunud fookus partnerlikkusele ja usaldusele. Kanguri (2025) arvates tähendab hea dirigenditöö distsipliini hoidmist läbi usalduse ja järjekindluse, mitte autoritaarsete käskude abil – dirigent peab olema samal ajal usaldusväärne ja nõudlik eeskuju. Noore kollektiivi puhul tähendab see pidevat tasakaalu toetuse ja nõudlikkuse vahel. Taks (2025) kinnitab, et just partnerlik suhtlusstiil on noorte jaoks motiveeriv – kui neid koheldakse kui täisväärtuslikke muusikalisi partnereid, suureneb nende pühendumus ja sisemine vastutus.

Motivatsiooni hoidmine eeldab dirigendilt paindlikkust, sest noortel ja kogunud mängijatel on erinevad vajadused. Ausi (2025) sõnul on väikestes muusikakoolide orkestrites keskne eesmärk pakkuda noortele positiivset ja motiveerivat kogemust, mis aitaks neil tunda kuuluvust ning soodustaks pillimänguga jätkamist ka pärast kooli lõpetamist. Vanematele või vilistlastest orkestrantidele tuleb pakkuda teistsuguseid väljakutseid – keerukamat repertuaari, iseseisvust ja tähenduslikke esinemisi. Kangur rõhutab, et motiveerivaks muutub töö siis, kui noor tunneb, et temasse usutakse ja temalt oodatakse midagi enamat (2025).

Intervjuudes on noored korduvalt viidanud, et sotsiaalmeedia ja mobiilmängud katkestavad harjutamisrutiini ning pakuvad kiiret, ent lühiajalist rahuldust, millega muusikaga tegelemine peab konkureerima (Rohuväli, 2025; Kangur, 2025). Seetõttu on õpetajate ja kollektiivjuhtide ülesandeks luua keskkond, kus muusikategevus suudab säilitada oma tähenduslikkuse ka digimaailma kõrval (Jõgi, 2025; Taks, 2025).

Hiie Taks (2025) tõstab esile, et sümfooniaorkestri osalemine laulupeol aitab noortel mõista muusikakultuuri tähenduslikke kihte ning loob seoseid isikliku identiteedi ja ühiskondliku kuuluvuse vahel. Tema sõnul võib selline osalus kujuneda pöördepunktiks noore muusiku arengus, pakkudes esmakordset kogemust suurvormide esitamisest massiivses koosseisus, mis omakorda võib mõjutada tema edasisi valikuid muusikaõpingutes ja -karjääris (samas). Lisaks märgib Taks, et õpetajate ja dirigentide võrgustikul on kandev roll selles, kuivõrd hästi noorte sümfooniaorkestrite areng on seotud

laiemate muusikahariduslike eesmärkidega. Tema hinnangul on oluline väärtustada mitte ainult lõpptulemust ehk kontserti, vaid kogu protsessi, kus noor muusik õpib pühendumist, vastutust ja musitseerimise sotsiaalset tähendust (samas).

Kokkuvõttes ilmneb, et dirigentide juhtimisstrateegiatel on otsustav mõju noorte motivatsioonile, orkestri sisekliimale ja kunstilisele arengule. Tõhus juhtimine eeldab tasakaalu selge struktuuri ja paindliku, usaldusel põhineva suhtlusstiili vahel. Dirigendilt oodatakse nii administraatori, pedagoogi kui ka inspireerija rolli täitmist, mis nõuab tugevat institutsionaalset toetust ja läbimõeldud töökorraldust. Noorte pühendumust suurendavad partnerlik suhtlus, tähenduslik repertuaar ja kollektiivne kuuluvustunne, mille kujundamisel mängib olulist rolli dirigendi isiklik eeskuju ja oskus luua motiveeriv keskkond ka digitaalse tähelepanukonkurentsi tingimustes.

4.5 Sümfooniaorkestrite liikmete motivatsioon ja noorte järelkasv

Sümfooniaorkestrite elujõulisus sõltub otseselt sellest, kui võrd suudetakse tagada motiveeritud ja pühendunud liikmeskond. Erilise tähelepanu all on noorte muusikute järelkasv, kuna just nemad määravad orkestrite tuleviku. Käesolevas alapeatükis käsitletakse dirigentide ja juhendajate vaatepunktist sümfooniaorkestrantide peamisi motivatsioonitegureid, noorte huvi arengusuundi, koostöövõimalusi haridusasutustega ning praktilisi meetmeid, millega noorte osalust ja püsivust tugevdada.

Intervjuude põhjal saab väita, et sotsiaalne kuuluvus mängib orkestris osalemise juures kesksel rollil. Näiteks kirjeldab Riivo Jõgi (2025), et noorte jaoks on proovipäev sageli ka seltskondlik sündmus, mis pakub rõõmu üksteisega taaskohtumisest ning tugevdab osalemise tähendust. Samuti toonitab Mart Aus (2025), et kollektiivide peamine eesmärk on pakkuda noortele väljundit muusikaga tegelemiseks ka pärast muusikakooli lõpetamist, ning orkestri sotsiaalne roll aitab selle eesmärgi saavutamisele oluliselt kaasa.

Orkestri kuuluvustunne ei teki üksnes muusika mängimisest – olulisel kohal on ka koos oldud aeg, ühised eesmärgid, reisid ja esinemised. Jõgi (2025) rõhutab, et kui orkestri liikmed tunnevad, et tegemist ei ole dirigendi isikliku projektiga, vaid ühiselt jagatud väärtusega, siis tekib kollektiivne vastutus ja ühtekuuluvustunne. See arendab noortes

arusaama, et muusikakollektiiv on rohkem kui lihtsalt proovide ja kontsertide kogum – see on omaette kogukond.

Sarnast tendentsi kinnitab ka Földit *et al.* (2024) uuring, mis näitab, et sõprussuhted ja sotsiaalne toetus mõjutavad tugevalt noorte motivatsiooni muusikalistes tegevustes osaleda. Positiivne sotsiaalne keskkond soodustab jätkusuutlikku pühendumist ning aitab ennetada katkestamist. Intervjuude põhjal ilmses, et sotsiaalne suhtlus orkestriliikmete vahel ei piirdu ainult prooviajaga, vaid kandub ka vaba-aja tegevustesse, süvendades omavahelist sidet ja motiveerides noori kollektiivis püsima (Jõgi, 2025; Aus, 2025).

Intervjuud dirigentidega näitavad, et orkestrantide motivatsiooni kujundavad nii sotsiaalsed kui esteetilised tegurid. Mart Ausi (2025) hinnangul on üks olulisemaid motiveerivaid tegureid orkestris osalemisel kollektiivne kogemus, kus noortel kujuneb emotsionaalne side ja sotsiaalne kuuluvustunne teiste mängijatega. Orkestris osalemine ei ole pelgalt muusikaline tegevus, vaid ka kogukondlik kogemus, kus mängija tunneb end tähendusliku osana suuremast tervikust. Imre Rohuväli (2025) rõhutab, et noorte muusikute motiveerimiseks on oluline pakkuda järk-järgult arenevat repertuaari, mis võimaldab mängijal tajuda oma isiklikku arengut ja edasiminekut. Seega on oluline, et orkestritöö pakuks nii väljakutseid kui ka eduelamusi – just see tasakaal loob sisemise motivatsiooni. Taks (2025) märgib, et motiveerivaks osutub sageli just see hetk, mil noor saab aru, et tema mängust sõltub midagi – et ta on vajalik ja asendamatu. Sellise tähenduslikkuse tunnetamine kasvatab vastutustunnet ja tugevdab kuuluvust.

Noorte huvi sümfooniaorkestris mängimise vastu on viimastel aastatel olnud muutlik. Dirigentide hinnangul mõjutavad seda nii kultuurilised trendid (nt solistikeskne muusikakuvand, digikultuuri laienemine) kui ka praktilised tegurid (nt individuaaltundide vähesus, vaba aja konkurents). Kuuse (2025) sõnul kujuneb noore huvi orkestris osalemise vastu eelkõige siis, kui ta tajub oma rolli tähenduslikkust ja tunnetab, et tema panus on kollektiivis oluline. Kangur (2025) lisab, et noorte püsivuse tagamiseks on oluline, et nende kokkupuude orkestrikogemusega algaks varakult ja kujuneks osaks nende muusikalisest identiteedist ega piirduks üksnes laulupidudeks ettevalmistumisega.

Üheks korduvaks takistuseks noorte sümfooniaorkestrites osalemisel on proovide sobitamine koolipäeva ja muude huvitegevuste struktuuri. Eriti väiksemates piirkondades

võib tekkida olukord, kus õpilase koolitunnid ja orkestriproov ei toimu vahetult üksteise järel, vaid nende vahele jääb pikk ajavahemik. Selline „aken“ tekitab olukorra, kus noor kas ei soovi või ei saa proovile tagasi tulla – olgu selle põhjuseks ühistranspordi puudulik graafik või lihtsalt väsimus ja motivatsioonilangus. Taks (2025) toob esile, et mitme kollektiivi koormus võib ületada noorte ajaressursi piiri: „[...] lastel on ka ju mingisugune selline koormuse piir, et nad ei jõua käia kaks korda puhkpilliorkestris nädalas ja siis veel mingis sümfooniaorkestris kaks korda [...]“. Samale probleemile viitab Aus (2025), kelle sõnul jääb osalemine tihti ära huvide kattuvuse tõttu: „[...] näiteks ongi mingi trenn samal ajal, ta ju tahab korvpallis käia, ta ei taha sealt selle orkestri pärast ära tulla [...]“. Kangur (2025) lisab, et tänapäeva noored on sageli ülekoormatud: lisaks muusikaõpingutele tegeletakse samaaegselt tantsu, spordi ja teiste huviringidega, mistõttu ei jõuta ühelegi tegevusele süvitsi pühenduda. Ta peab üheks probleemiks ka üldhariduskooli ületähtsustamist ajakava mõttes – koolipäevad kestavad varasemast oluliselt kauem ning seetõttu ei jää õpilastel enam piisavalt aega pilliharjutuseks ega orkestritöös osalemiseks. Veelgi enam, kui orkester suundub kontsertreisile, ei pruugi üldhariduskool selles osalemist toetada, kuigi tegu on hariduse sisulise osaga: „[...] see ei ole niisama mingisugune [...] lõbuasi, [...] et see võib-olla annab nendele [...] palju rohkem kui üks matemaatika kontrolltöö [...]“ (samamoodi).

Õppeasutuste ja orkestrite vaheline koostöö on võtmetegur järelkasvu kindlustamisel. Enamasti on sümfooniaorkestrite noorimateks liikmeteks just muusikakoolide ja kõrgkoolide õpilased. Praktikaid ja kontserte orkestrikoosseisus saab siduda õppekavadega, andes sellele formaalse väärtuse. Heino Elleri Muusikakooli (Kuusk, 2025) ja Tallinna Muusikakeskkooli kogemused näitavad, et süsteemne orkestritöö aitab kujundada nii interpretatsioonilisi oskusi kui ka kollektiivset kuulamisvõimet.

Jõgi (2025) silmis on oluline, et kõrgkoolide dirigendi- ja pedagoogikaerialade üliõpilased saaksid juhendatud praktika raames tegeleda noorteorkestrite juhtimisega. See loob ringse süsteemi, kus noored saavad toetatud nii ees- kui ka kõrvalkujude kaudu.

Dirigentide sõnul on suurimad väljakutsed seotud järjepidevuse ja koormuse juhtimisega. Aus (2025) juhib tähelepanu sellele, et väiksemates piirkondades on orkestripillide mängijate leidmine keeruline, kuna huviliste arv on piiratud ja paljud noored ei soovi neid pille õppida. Samuti tuleb arvestada, et õpilastel on sageli väga tihe ajakava ning

orkestriproovid konkureerivad teiste huvidega. Teine oluline probleem on vähene järelkasv orkestripillidele, eriti keelpillidele ja mõnele haruldasemale puhkpillile. Siin tuleb mängu õpetajate nappus ja piirkondlikud erisused, mis mõjutavad otseselt orkestri koosseisu tasakaalu. Taks (2025) rõhutab, et just õpetajate olemasolu või puudumine määrab ära, kas mõni pill üldse kohapeal kõlab. Kui keegi ei õpeta fagotti, ei saa ka fagotimängijaid tekkida – järelkasvu ei ole võimalik planeerida ilma teadliku, eesmärgipärase õpetajaskonna toeta (samas).

Kokkuvõttes selgub, et sümfooniaorkestrite liikmete motivatsiooni ja järelkasvu kujundab tihe seos sotsiaalse kuuluvustunde, tähendusliku osaluse ning järjepideva haridusliku toetusega. Noorte püsivust soodustavad kollektiivsed eesmärgid, arendav repertuaar ja turvaline sotsiaalne keskkond, kus nad tunnevad end vajalikuna. Samas seab järelkasvule piire õpetajate nappus ning piirkondlik ebavõrdsus orkestripillide õpetamises. Jätkusuutlik areng eeldab süsteemset koostööd haridusasutustega, varajast kaasamist ning teadlikku õpetajate ettevalmistust – ainult nii on võimalik hoida elujõulist ja motiveeritud orkestrikoosseisu.

4.6 Dirigentide ettepanekud sümfooniaorkestrite arenguks

Sümfooniaorkestrite arengut puudutavad ettepanekud peegeldavad dirigentide praktilist kogemust, arusaamu valdkonna kitsaskohtadest ning soovi kujundada jätkusuutlikku ja noortekeskset süsteemi. Intervjuudest selgub, et arengusuunad koonduvad kahte peamisesse valdkonda: noorte muusikute kaasamine ja juhendamine ning orkestrite struktuurne ja organisatsiooniline arendamine ning rahastamine.

Dirigentide hinnangul on noorte kaasamine tõhus, kui see on süsteemne, järjepidev ja arvestab nii muusikalise arengu kui ka motivatsiooniga. Näiteks peeti oluliseks, et orkestrikogemus ei piirduks üksnes suuremate laulupidude eel toimuva projektipõhise tegevusega, vaid toimiks osana noore muusiku igapäevasest arenguteest (Kangur, 2025). Selleks on vajalik varajane kontakt noorte mängijatega, mis võib alata juba põhihariduse tasandil ning jätkuda läbi muusikakoolide ja üldhariduskoolide orkestriklasside. Samuti rõhutatakse vajadust senisest tihedama koostöö järele õpetajate, koolide ja lapsevanematega, et tugevdada noore mängija sidet kollektiiviga ja leida lahendusi ajakava

ning huvide ja hobide kattuvusest tekkiva konflikti leevendamiseks (Kuusk, 2025). Taks (2025) rõhutab, et orkestrikogemus peab olema nähtav ja väärtustatud osa noore arengust – mitte lisakohustus, vaid integreeritud õppevorm, millel on selge koht noore arenguteel. Tema sõnul aitaks noorte motivatsiooni tõsta ka see, kui orkestritöö oleks paremini arvestatud muusikakoolide õppekorralduses, nt arvestataks proove ja kontserte õppekava osana (samas). Juhendamise osas pakuti välja mentorite süsteemi rakendamist, kus vanemad ja kogenumad mängijad toetavad nooremaid ning aitavad orkestrikeskkonda sisse elada (Aus, 2025), mis toimib silmnähtavalt Nõmme muusikakooli sümfooniaorkestris (Jõgi, 2025). Taks (2025) peab mentorprogrammi üheks kõige praktilisemaks ja loovamaks viisiks kasvatada kollektiivset vastutustunnet – kui vanem mängija võtab enda kanda noore juhendamise, kasvab tema enda pühendumus ja areneb juhtimisoskus. Samal ajal saab noor tuge ja tunnustust, mida õpetaja alati individuaalselt pakkuda ei jõua (samas).

Dirigendid näevad vajadust luua riiklik või regionaalne sümfooniaorkestrite tugisüsteem, mis tagaks ressursid, kompetentsi ja planeerimisvõimekuse. Tänapäevane orkestrivõrgustik tugineb suuresti üksikisikute entusiasmil, mis muudab selle haavatavaks ning raskendab pikaajalist planeerimist (Rohuväli, 2025). Ühe lahendusena nähakse ESOLi rolli tugevdamist kui keskset võrgustikku, mille kaudu saaks koordineerida noorteorkestrite tegevust, jagada repertuaari, korraldada üleriigilisi laagreid ja meistrkursusi. Taks (2025) osutab, et ilma keskse tugistruktuurita on paljud dirigendid sunnitud tegema kõik „ise ja oma südamega“, mis viib läbipõlemiseni. Tema sõnul võiks ESOL koondada mitte ainult info, vaid ka tugiteenused, nagu kontserdikorralduse tugi, repertuaari soovitusel, dirigentide täiendkoolitus ja praktikaprogrammid (samas).

Mitmed dirigendid tõid esile vajaduse kujundada orkestristruktuurid paindlikumaks, et paremini arvestada piirkondlike eripärade ja noorte erineva oskustasemega. Sellise uuenduse puhul saaksid noored vastavalt oma võimekusele ja huvidele osaleda ajutistes projektipõhistes koosseisudes, mida on katsetatud Põlva keelpilliorkestrantidega (Jõgi, 2025), – näiteks laagrites, festivalide koosseisudes või laulupeoks moodustatavates orkestrites – jätkates samal ajal tegevust oma kodupiirkonna püsivas orkestris (Kangur, 2025; Rohuväli, 2025). Selline kahe tasandi mudel aitaks hoida regulaarset harjutusprotsessi ja kogukondlikku sidet, pakkudes samal ajal laiemat sotsiaalset ja artistlikku kogemust. Lisaks nähakse selles mudelis võimalust jõuda erinevate noorte

sihtrühmadeni ja pakkuda arenguvõimalusi nii algajatele kui ka edasijõudnutele (Aus, 2025). Taks (2025) toetab tugevalt kahe tasandi süsteemi ideed, rõhutades, et see võimaldab nii järjepidevat kohalikku tööd kui ka loomingulisi tippe – „vundament ja torn“, nagu ta ise ütleb. Tema sõnul oleks see eriti kasulik väiksemates kohtades, kus tugeva piirkondliku orkestri kõrval on vaja ka inspiratsiooni andvaid projekte, mis toovad kokku erineva taustaga noored (samas).

Ettepanekud hõlmavad ka õppekava- ja laulupeo repertuaarivaliku teadlikumat suunamist – sellise kava koostamist, mis seoks klassikalise repertuaari noorele tähenduslike ja ajakohaste teostega. Selle kaudu näevad dirigendid võimalust kasvatada mitte ainult tehnilist oskust, vaid ka muusikalist mõtlemist ja sotsiaalset tähendust. Taks (2025) märgib, et repertuaar ei tohi olla ainult tehniline harjutus – see peab „kõnetama“ noort, puudutama teda isiklikult. Tema kogemuse järgi motiveerib noori enim repertuaar, mis on seotud tähenduslike teemade, oma ajastu või noorte enda kogemustega, näiteks kaasaegne eesti helilooming, filmimuusika või rahvusvahelised teemad võivad pakkuda võimsa identiteedikogemuse (samas).

Kokkuvõttes peegeldavad dirigentide ettepanekud soovi kujundada sümfooniaorkestrite arendamiseks terviklik ja noortesõbralik süsteem, mis ühendab järjepideva muusikalise kasvatus, paindliku struktuuri ja institutsionaalse toe. Keskseks peetakse varajast ja tähenduslikku kaasamist, mentorprogrammi rakendamist ning orkestritöö sidumist haridussüsteemiga. Samal ajal vajatakse tugevat võrgustikku, mis võimaldaks ressurside, teadmiste ja korralduslike ülesannete jagamist, et vältida üksikisikutest sõltuvat ja haavatavat süsteemi. Paindlikud, kahe tasandi orkestrimudelid ning noori kõnetav repertuaar avaksid uusi võimalusi motiveerimiseks ja muusikalise identiteedi kujundamiseks, luues eeldused jätkusuutlikuks ja inspireerivaks orkestrikultuuriks kogu Eestis.

5. JÄRELDUSED

Sümfooniaorkestrite osalus laulupeoliikumises eeldab hästi toimivat tugistruktuuri, mis toetab dirigendi rolli nii kunstilise juhina kui ka noorte arengu kujundajana. Uurimuse tulemused näitavad, et üks keskseid väljakutseid on orkestrite juhtide liigne koormatus korralduslike ülesannetega – alates noodihalduse ja pilli transpordi korraldamisest kuni eelarvelise planeerimise ja kommunikatsioonini. Süsteemse arengu tagamiseks on vajalik nii kohalik kui ka riiklik tugi. Kultuurkapitali projektitoetused, muusikakoolide eelarved ja kohaliku omavalitsuse kultuuristrateegiad loovad raamid, milles dirigent saab tegutseda. Institutsionaalne tugi vabastab dirigendi tehnilistest ja korralduslikest kohustustest, võimaldades keskenduda kunstilisele ja pedagoogilisele kvaliteedile. Eriti oluline on siinkohal haridus- ja kultuuripoliitiline koostöö, mis mõtestaks sümfooniaorkestrite tegevust mitte pelgalt huvitegevusena, vaid osana riiklikust kultuurilise järjepidevuse tagamisest. Toetavate struktuuride olemasolu loob eeldused orkestrite kestlikkuseks ning soodustab noorte motivatsiooni säilimist ja osalusvõimaluste avardumist.

Käesoleva uurimuse põhjal ilmneb, et sümfooniaorkestrite muusikute motivatsiooni mõjutavad kõige tugevamalt kolm tegurit: kuuluvustunde teke kollektiivis, muusikaline tähenduslikkus ning dirigendi juhtimisstiil. Noorte muusikute puhul kujuneb motivatsioon sotsiaalsete suhete, ühiste eesmärkide ja kogukondliku identiteedi kaudu. Kogenud mängijate puhul on määravad faktorid harjumuslik pühendumus, kontserdielamused ja kultuurilise järjepidevuse tunnetamine. Taustast ja kogemusest sõltuvalt võivad erineda ka motiveerimise viisid – näiteks vilistlasi kõnetavad suurema kaaluga projektid ja emotsionaalsed tähendused, algajaid aga toetab keskkond ja tähenduslik tagasiside.

Suurimad väljakutsed, millega sümfooniaorkestrid laulupeoliikumises silmitsi seisavad, on seotud dirigentide liigse töökoormuse, järelkasvu ebastabiilsuse ja regionaalse ebavõrdsusega. Orkestrite juhtimine sõltub sageli üksikute entusiastide initsiatiivist, mis muudab süsteemi haavatavaks ja raskendab pikaajalist planeerimist. Samuti napib teatud pillirühmades (nt fagott, kontrabass) õpetajaid ja õppijaid, mis mõjutab orkestrite koosseisulist tasakaalu. Dirigentide pakutud lahendused hõlmavad tugistruktuuride loomist, mentorluse süsteemi kasutuselevõttu ning paremat koostööd haridusasutustega.

Strateegiate seas, mis aitaksid sümfooniaorkestreid senisest enam laulupeoliikumisesse kaasata ja nähtavaks teha, on esile toodud järgmised: repertuaarivaliku sidumine noorte kultuurilise kogemusega, tähenduslike rollide pakkumine kollektiivis (nt proovide juhtimine, solisti võimalused), ning paindliku orkestristruktuuri rakendamine, kus mängijad saavad osaleda erineva raskusastmega koosseisudes ja projektides vastavalt oma oskustele ja ajakasutusele. Lisaks rõhutavad dirigendid ESOLi rolli tugevdamist üleriigilise koostööplatvormina, mis koordineeriks noorteorkestrite tegevusi, võimaldaks jagada repertuaari ja korralduslikke ressursse ning toetaks dirigentide järelkasvu.

6. ETTEPANEKUD

Käesoleva töö kvalitatiivne uurimus toob esile, et noorte sümfooniaorkestrite kestlikkus, kunstiline areng ja tähenduslik osalemine laulupeoliikumises sõltuvad tugevalt institutsionaalsest toest, süsteemsest rahastamisest ja motiveerivast juhtimiskultuurist. Intervjuud dirigentidega osutavad, et edasine areng eeldab mitmetasandilisi lahendusi, mis arvestavad nii riikliku tasandi strateegiate kui ka kohalike kontekstide eripäradega. Käesolevas peatükis sõnastatakse ettepanekud kahes lõikes: riiklikul ja kohalikul tasandil, lähtudes intervjuudes (ptk 4) välja toodud kogemustest ja vajadustest.

6.1 Ettepanekud riiklikul tasandil

Riiklikul tasandil nähakse suurimat vajadust koordineeritud ja visioonipõhise tugistruktuuri järele, mis toetaks sümfooniaorkestrite arengut pikaajaliselt ning looks eeldused kunstiliseks kasvuks, järelkasvuks ja motiveerivaks töökorralduseks. Esiteks tuleks luua noorte sümfooniaorkestrite riiklik arenguprogramm, mis koondaks senised hajutatud algatused ühtseks raamistikuks. Programmi alla võiksid kuuluda regulaarsed suvelaagrid ja meistiklassid, repertuaarikogude ja partituuride jagamine, dirigentide täienduskoolitused ning praktikavõimalused noortele muusikaõppuritele. Lisaks peab programm pakkuma stabiilset projektipõhist rahastust, mis arvestab laulupeo tsüklit ning toetab orkestrite sihispärasest ettevalmistust nii kunstilises kui ka logistilises mõttes.

Teiseks on oluline mentor- ja järelkasvuprogrammide käivitamine, mille kaudu toetada noorte orkestrantide sisseelamist ja püsivust orkestrikeskkonnas. Kogenumate mängijate või vilistlaste kaasamine nooremate juhendamisse soodustaks kollektiivset vastutustunnet ja tugevdaks orkestrikultuuri. Samuti peaks toetama dirigendieriala tudengite praktikavõimalusi noorteorkestrites, mis aitaks kasvatada järelkasvu ka õpetajate ja juhendajate tasandil.

Kolmandaks soovitatakse orkestrihariduse sidumist üldharidussüsteemiga, et noorte osalemine kollektiivis oleks nähtav ja arvestatud osa nende õpiteest. Orkestriproove ja kontserte võiks lugeda osaliselt muusikaõpetuse või valikainete täitmise osaks, mis aitaks

vähendada huvikooli ja üldhariduse vahelisi koormuskonflikte ning suurendaks orkestritöö väärtustamist koolikeskkonnas.

Neljandaks tuleks töötada välja rahastuse stabiliseerimise ja diferentseerimise mehhanismid, mis vähendaksid regionaalset ebavõrdsust. Väiksemate omavalitsuste orkestrid sõltuvad sageli õpetajate vabatahtlikust panusest ja projektipõhisest toetusest, mis muudab nende töö haavatavaks. Riiklikud toetusmeetmed peaksid tagama kindlustunde kontserttegevuse, transpordi ja instrumentariumi arenduse vallas, luues eeldused järjepidevuseks ja planeerimisvõimekuseks.

Viiendaks nähakse vajadust Eesti Sümfooniaorkestrite Liidu (ESOL) rolli tugevdamiseks noorte sümfooniaorkestrite koordineerimisel. ESOL võiks toimida keskse tugistruktuurina, mis koondab repertuaariinfo, korraldab dirigentide täienduskoolitusi, haldab orkestrite andmebaasi ning pakub kontserdikorralduse ja kommunikatsiooni alast nõustamist. Lisaks võiks ESOL koordineerida üleriigilisi konkursse, festivale ja ühiskontserte, mis pakuvad noortele esinemisvõimalusi väljaspool harjumuspärast koolikeskkonda.

6.2 Ettepanekud kohalikul tasandil

Kohalikul tasandil on orkestrite edukas toimimine tihedalt seotud omavalitsuste, muusikakoolide ja dirigentide koostööga. Intervjuud näitavad, et hästi toimiv kohalik orkester tugineb paindlikule struktuurile, tugevale kogukonnatundele ja sisuliselt toetavale juhtimiskultuurile. Esiteks tuleks arendada paindlikke orkestristruktuure, mis võimaldavad kohanduda erineva taseme, huvi ja vanusega mängijatega. Süsteem kus mängijad saavad osaleda nii püsivates kui ka projektipõhistes koosseisudes, sobib hästi väiksematesse keskustesse, kus püsikoosseisu moodustamine on keeruline. Samal ajal võimaldab selline lähenemine pakkuda noortele tähenduslikke kogemusi suuremas muusikalises kontekstis, näiteks ühisprojektid või laulupeokoosseisud.

Teiseks on oluline, et kohalikud omavalitsused koostaksid muusikahariduse arengukavad, mis toetaksid sihipäraselt orkestrite tegevust. Nendes kavades tuleks kajastada orkestrite rahastamisvajadus, tugistruktuuride (nt korraldusjuht, noodikogu haldaja) loomine ning kontserttegevuse ja transpordi kulude katmine. Selline süsteemne lähenemine tagaks orkestrite jätkusuutlikkuse ning võimaldaks dirigentidel keskenduda sisulisele tööle.

Kolmandaks tuleks edendada regionaalseid koostöövõrgustikke muusikakoolide, kultuurikeskuste ja loomeasutuste vahel. Ühendorkestrid, vahetusprogrammid ja ühised projektid loovad sotsiaalselt ja kunstiliselt rikastava keskkonna, mis tugevdab noorte motivatsiooni ning toetab nende muusikalist ja isiklikku arengut. Samuti aitab koostöö leevendada teatud pillirühmade nappust ja avardab mängijate silmaringi.

Neljandaks tuleks kohaliku tasandi otsustajatel arvestada sellega, et orkestriproovide sobitamine üldhariduskooli ajakavaga on paljudes piirkondades keeruline ning takistab noorte osalemist. Väikestes keskustes võib orkestriproov toimuda mitu tundi pärast koolipäeva lõppu, mille tõttu noored ei soovi või ei saa tagasi tulla – eriti juhul, kui puuduvad sobivad ühistranspordiühendused või tekib motivatsioonilangus. Samuti viitavad intervjuud sellele, et noorte ajakasutus on sageli maksimaalselt täidetud teiste huvitegevuste ja üldhariduslike kohustustega, mistõttu orkestris osalemine jääb tagaplaanile. Probleemi leevendamiseks tuleks tihedamalt koordineerida koolide ja muusikakoolide graafikuid, võimalusel luua vaheajaga sobituvaid prooviaegu või toetada huviringide vahelist koostööd, mis vähendaks ajakava kattuvusi.

Viiendaks on vajalik muuta orkestritöö noorte jaoks tähenduslikuks ja nähtavaks. Noortele tuleks pakkuda võimalusi soleerida, juhtida proovi, osaleda kontserdikorralduses või sotsiaalmeedia haldamises – tegevustes, mis loovad kuuluvustunde ja tugevdavad vastutust. Samuti tuleks valida repertuaari, mis kõnetab noori isiklikult ja seob nende muusikalise kogemuse laiemate kultuuriliste teemadega. Selline repertuaarivalik aitab arendada esteetilist tundlikkust ning tugevdada noorte sidet muusikakultuuriga.

Kuuendaks tuleks kujundada toimivad tugimeeskonnad dirigentide ümber, eriti väiksemates keskustes, kus üks inimene täidab sageli mitut rolli. Administraatori, projektijuhi või assistendi lisandumine võimaldaks dirigendil keskenduda loovusele ja kollektiivi sisekliima kujundamisele, vähendades läbipõlemise ohtu ning tõstes töö kvaliteeti.

KOKKUVÕTE

Käesolev magistritöö käsitleb sümfooniaorkestrite osalust ja rolli Eesti laulupeoliikumises, keskendudes orkestriliigi kestlikkusele, nähtavusele ning dirigentide ja noorte muusikute motivatsioonile. Lauupeo protsess kui kultuuriline ja pedagoogiline nähtus pakub sümfooniaorkestritele olulist, kuid seni väheanalüüsitud platvormi. Uurimistöö keskseks eesmärgiks on mõista, millised on sümfooniaorkestrite püsijäämist ja arengut toetavad või takistavad tegurid laulupeoliikumise kontekstis.

Töö teoreetiline raamistik tugineb motivatsiooniteooriatele ja organisatsioonikäitumisele, käsitledes motivatsiooni sisemisi ja välimisi aspekte, kollektiivide juhtimist ning orkestritöö tähenduslikkust noorte muusikute jaoks. Uurimistöö empiiriline osa põhineb kvalitatiivsel meetodikal: läbi viidi kuus poolstruktureeritud intervjuud viie dirigendi ja ühe korraldusmeeskonna liikmega, kelle juhendatavad orkestrid on seotud 2025. aasta laulupeoga. Valim hõlmab kollektiive eri piirkondadest ja institutsioonidest, pakkudes mitmekesist ülevaadet sümfooniaorkestrite toimimisest.

Analüüsist ilmnest, et noorte muusikute motivatsioonis on kesksel kohal kollektiivitunne, kunstiline repertuaar ning dirigendi inspireeriv juhtimine. Sümfooniaorkestrite dirigeerimine nõuab suurt aja- ja energiaressurssi, mistõttu kerkis esile vajadus süsteemse tugi- ja mentorvõrgustiku järele. Dirigendid tõid takistustena esile regionaalse ebavõrdsuse, pedagoogide ja järelkasvu nappuse ning orkestriliigi madala nähtavuse. Samas märgiti laulupeo protsessi võimet pakkuda muusikutele kõrgetasemelist kunstilist kogemust ja kuuluvustunnet, mis aitab kaasa nende püsivusele kollektiivis.

Töö järeldustest lähtuvalt sõnastatakse soovitusel riiklikul ja kohalikul tasandil. Soovitatakse luua sümfooniaorkestrite arenguprogramm, tugevdada mentorlussüsteeme, toetada regionaalselt mitmekesiseid kollektiive ning soodustada noorte muusikute kaasamist orkestritöösse läbi tähendusliku repertuaari. Samuti peetakse oluliseks Eesti Sümfooniaorkestrite Liidu rolli suurendamist laulupeoliikumise partnerina ning sümfooniaorkestrite paremat esindatust meedias ja avalikus ruumis. Magistritöö panustab Eesti muusikakultuuri ja hariduse uurimisse, sidudes kultuurilise, haridusliku ja sotsiaalse vaatepunkti. Töö tulemused pakuvad väärtuslikku sisendit kultuuripoliitikale ja

muusikahariduse korraldusele, aidates tugevdada sümfooniaorkestrite positsiooni laulupeoliikumises ning laiemalt Eesti kultuuripildis.

KASUTATUD ALLIKAD

Autori intervjuud

Aus, M. 2025. Autori intervjuu, avaldamata. Veebis, 26. märts.

Jõgi, R. 2025. Autori intervjuu, avaldamata. Veebis, 04. aprill.

Kangur, J.-R. 2025. Autori intervjuu, avaldamata. Tallinn, 19. märts.

Kuusk, A. 2025. Autori intervjuu, avaldamata. Tartu, 21. märts.

Rohuväli, I. 2025. Autori intervjuu, avaldamata. Tallinn, 20.märts.

Taks, H. 2025. Autori intervjuu, avaldamata. Veebis, 16. aprill.

Kasutatud kirjandus ja allikad

Deci, E. L.; Ryan, R. M. 2008. *Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health*. Canadian Psychology, 49 (3).

ELT SA ajalugu I laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu I laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/i-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu III laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu III laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/iii-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu IV laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu IV laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/iv-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu IX laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu IX laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/ix-laulupidu/> (vaadatud 3. mai 2025).

ELT SA ajalugu V laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu V laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/v-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu VII üldlaulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu VII üldlaulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/vii-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).

- ELT SA ajalugu VIII laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu VIII laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/viii-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).
- ELT SA ajalugu X laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu X laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/x-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).
- ELT SA ajalugu X noorte laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu X noorte laulupidu <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xxv-noorte-laulupidu-ilmapuu/> (vaadatud 5. mai 2025).
- ELT SA ajalugu XII noorte laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XII noorte laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xii-noorte-laulupidu-mina-jaan-2017/> (vaadatud 10. mai 2025).
- ELT SA ajalugu XII üldlaulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XII üldlaulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xii-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).
- ELT SA ajalugu XIII laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XIII laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xiii-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).
- ELT SA ajalugu XIII noorte laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XIII noorte laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xiii-noorte-laulupidu-puha-on-maa-2023/> (vaadatud 5. mai 2025).
- ELT SA ajalugu XIV laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XIV laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xiv-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).
- ELT SA ajalugu XV üldlaulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XV üldlaulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xv-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).
- ELT SA ajalugu XVI laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XVI laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xvi-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).
- ELT SA ajalugu XX laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XX laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xx-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu XXI üldlaulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XXI üldlaulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xxi-uldlaulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu XXII laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XXII laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xxii-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu XXIII laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XXIII laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xxiii-laulupidu/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu XXV laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XXV laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xxv-laulupidu-uheshingamine/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu XXVI laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XXVI laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xxvi-laulupidu-aja-puudutus-puudutuse-aeg-2014/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA ajalugu XXVII laulupidu = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Ajalugu XXVII laulupidu, <https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xxvii-laulupidu-minu-arm-2019/> (vaadatud 5. mai 2025).

ELT SA Laulupeo repertuaar = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Laulupeo repertuaar. <https://2025.laulupidu.ee/laulupidu/laulupeo-repertuaar/> (vaadatud 11. mai 2025).

ELT SA partituur 2016 = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA partituur. „Rännak“ Hetked eesti sümfoonilistest teostest: seadnud Riivo Jõgi XII noorte laulupeo sümfooniaorkestrile. Põltsamaa: Vali Press.

ELT SA toetusprogramm = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Laulupeo toetusprogramm. <https://sa.laulupidu.ee/toetusprogramm/> (vaadatud 12. mai 2025).

ELT SA Unesco taotlus = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA Unesco taotlus, https://sa.laulupidu.ee/wp-content/uploads/2015/01/Laulu-tantsupeod_ESTLATLIT-UNESCO-taotlus.pdf (vaadatud 3. mai 2025).

- ELT SA uuring 2021 = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA uuring 2021. *Koroonapandeemia mõju laulu- ja tantsupeo kollektiividele*. Tallinn: Saar Poll.
- ELT SA veebileht: UNESCO = Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA UNESCO, <https://sa.laulupidu.ee/unesco/> (vaadatud 3. aprill 2025).
- EML avaleht = Eesti Muusikakoolide Liidu avaleht, <https://www.muusikakoolid.ee/et> (vaadatud 13. mai 2025).
- EMTA sümfooniaorkester = Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sümfooniaorkester, <https://eamt.ee/erialad/muusika-interpretatsioon/emta-sumfooniaorkester/> (vaadatud 10. aprill 2025).
- Endrikson, H. 1979. Orkestriliikumisest aastail 1892 – 1905 ajalehe „Eesti Postimees“ materjalide põhjal. Diplomitöö. Tallinna Riiklik Konservatoorium, Muusikapedagoogika kateeder.
- ESOL avaleht = Eesti Sümfooniaorkestrite liidu avaleht, <https://orkestrid.ee/> (vaadatud 10. mai 2025).
- ESOL kavaleht, 2016. VII noorteorkestrite festival. Tallinn: Grupp Trükiagentuur OÜ.
- ESOL põhikiri = Eesti Sümfooniaorkestrite liidu põhikiri, <https://orkestrid.ee/pohikiri/> (vaadatud 3. aprill 2025).
- Evans, P. 2015. *Self-determination theory: An approach to motivation in music education*. *Musicae Scientiae*, 19(1).
- Evans, P.; McPherson, G. E.; Davidson, J. W. 2012. *The role of psychological needs in ceasing music and music learning activities*. *Psychology of Music*, 41(5).
- Földi, R.; Szabó, M.; Fügedi, B.; Janurik, M. 2024. *Motivation in learning musical instruments: The role of parents, teachers, and friends*. *International Journal of Music Education*. Advance online publication. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/20592043241284822> (vaadatud 8. aprill 2025).

- Ivalo, R. 1963. *Vestelgem sümfooniaorkestritest*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Kaljusaar, L. 1979. Orkestriliikumine aastail 1891-1896 ajalehe „Postimees“ andmetel. Diplomitöö. Tallinna Riiklik Konservatoorium, Muusikapedagoogika kateeder.
- Kalm, E. 2011. Sisemine motivatsioon, <https://www.tark.ee/sisemine-motivatsioon> (vaadatud 8. aprill 2025).
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. 2015. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas: Kvalitatiivne sisuanalüüs. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/> (vaadatud 11. mai 2025).
- Kangur, J.-R. 2025a. Meilivestlus Kaisa Kroonile. Meilivahetus autori valduses.
- Klassikaraadio. 2025. Noorte stuudio. Lasnamäe muusikakooli sümfooniaorkester. Eesti Rahvusringhääling. <https://klassikaraadio.err.ee/1609635826/noorte-stuudio-lasnamae-muusikakooli-sumfooniaorkester> (vaadatud 11. mai 2025).
- Klassikaraadio. 2025a. "Noorte stuudio" avas Kuressaare muusikakooli sümfoniettorkester. Eesti Rahvusringhääling. <https://kultuur.err.ee/1609622978/kuula-uesti-noorte-stuudio-avas-kuressaare-muusikakooli-sumfoniettorkester> (vaadatud 11. mai 2025).
- KM Kultuuri arengukava 2021 = Kultuuriministeeriumi Kultuuri arengukava 2021-2030. Tallinn: Kultuuriministeerium.
- KM Kultuuri arengukava: Lisa 5. 2021 = Kultuuriministeeriumi Kultuuri arengukava 2021-2030: Lisa 5. Tallinn: Kultuuriministeerium.
- KM Kultuuri arengukava: Lisad 1–4. 2021 = Kultuuriministeeriumi Kultuuri arengukava 2021-2030: Lisad 1–4. Tallinn: Kultuuriministeerium.
- KM Kultuuriprogramm 2021 = Kultuuriministeeriumi Kultuuriprogramm 2023–2026. Tallinn: Kultuuriministeerium.
- Lauristin, M., Vihalemm, P. 2013. *Minu laulu- ja tantsupidu*. Sotsioloogilise uuringu aruanne. Tartu: Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA.

- Lepi, K., Harrot-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. 2014. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas: Intervjuu. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/intervjuu/> (vaadatud 11. aprill 2025).
- LTP toetusprogramm. LTP liikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulu toetusmeede. <https://rahvakultuur.ee/toetused/toetusmeetmed/ltp-liikumises-osalevate-kollektiivide-juhendajate-toojoukulu-toetus/> (vaadatud 11. aprill 2025).
- McLeod, S. 2025. *Maslow's hierarchy of needs*. Simply Psychology. <https://www.simplypsychology.org/maslow.html> (vaadatud 8. aprill 2025).
- Millistfer, T. 1979. Orkestriliikumisesest Eestis aastail 1890-1900 ajalehtede „Valgus“ ja „Sakala“ ning ajakirja „Linda“ põhjal. Diplomitöö. Tallinna Riiklik Konservatoorium, Muusikapedagoogika ja koorijuhtimise teaduskond: Koolimuusika kateeder.
- Pärg, E. 1978. Orkestriliikumisesest aastail 1881-1896 ajalehe „Olevik“ materjalide põhjal. Diplomitöö. Tallinna Riiklik Konservatoorium, Muusikapedagoogika kateeder.
- Pärnu Postimees. 2018. Lihulas sündis noorte sümfooniaorkester. <https://parnu.postimees.ee/6408956/lihulas-sundis-noorte-sumfooniaorkester> (vaadatud 11. mai 2025).
- Rekkaro, R. 1979. Orkestriliikumisesest Eestis aastail 1899 – 1912 ajalehtede „Olevik“ ja „Sakala“ materjalide põhjal. Diplomitöö. Tallinna Riiklik Konservatoorium, Muusikapedagoogika kateeder.
- ResearchGate veebileht: Paul Evans. <https://www.researchgate.net/profile/Paul-Evans-46> (vaadatud 13. mai 2025).
- Tael, K. 2007. Püsinäitus: Eesti Üldlaulupeod läbi aegade. Tartu Laulupeomuuseum. <https://2009.tartulaulupidu.ee/muuseum/> (vaadatud 4. mai 2025).
- Tartu2024. 2025. Balti Noorteorkestrite Festival. <https://tartu2024.ee/programmi-arhiiv/balti-noorteorkestrite-festival/?event=83737> (vaadatud 11. mai 2025).

TLÜ Sümfooniaorkester = Tallinna Ülikooli sümfooniaorkester,
<https://www.tlu.ee/orkester> (vaadatud 11. aprill 2025).

TÜSO veebileht = Tartu Ülikooli sümfooniaorkestri veebileht, <https://tyso.ee/orkestrist>
(vaadatud 11. aprill 2025).

Uuring Balti riikide... 2017 = Uuring Balti Riikide Elanike Kaasatus Laulu- Ja Tantsupeo
Liikumisse 2017. Riia: Latvian Academy of Culture.

Virkus, S. 2016. Intervjuu, vaatlus ja sisuanalüüs. Tallinna Ülikool.
https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/teoreetiline_kodeerimine.html
(vaadatud 11. mai 2025).

Virumaa Teataja. 2022. Laulupeo sümfooniaorkestrid kohtusid Rakveres.
<https://virumaateataja.postimees.ee/7641891/laulupeo-sumfooniaorkestrid-kohtusid-rakveres>
(vaadatud 11. mai 2025).

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

INTERVJUU KÜSIMUSTE KAVA DIRIGENTIDELE

Laulupeol osalevate sümfooniaorkestrite dirigentidele

Intervjuu andmed:

- Dirigendi nimi:
 - Orkester(id), mida juhatab:
 - Intervjuu kuupäev:
 - Intervjuu asukoht:
 - Intervjueerija:
-

I. Taust ja dirigendiks saamine

1. Palun tutvustage lühidalt oma tausta ja kogemust dirigendina. Kuidas jõudsite dirigendi ametini?
 2. Kui kaua olete juhatanud sümfooniaorkestreid? Millistes sümfooniaorkestrites olete tegutsenud dirigendina?
 3. Kuidas te ennast dirigendina iseloomustaksite?
-

II. Orkestri juhtimine ja korraldus

1. Kuidas on orkestri töö korraldatud?
2. Millised on suurimad väljakutsed orkestri juhtimisel?
3. Kui palju on mängijatel võimalus kaasa rääkida repertuaari ja töökorralduse osas?
4. Milliseid strateegiaid kasutate distsipliini ja ühtsuse hoidmiseks orkestris?

5. Kuidas mõjutab rahastus ja majanduslik olukord dirigendi otsuseid ja planeerimist?
 6. Millisel määral vajavad sümfooniaorkestrid institutsionaalset tuge arenguks?
 7. Kuidas katavad praegused riiklikud toetused ja finantsmehhanismid orkestrite vajadusi ning milline võiks olla riigi, kohalike omavalitsuste ja erasektori roll nende toetamisel?
-

III. Sümfooniaorkestrite motivatsioon, toimimine ja noorte järelkasv

11. Millised on peamised motivatsioonitegurid, mis toovad muusikud sümfooniaorkestrisse?
 12. Kuidas hindate noorte muusikute huvi sümfooniaorkestrites mängimise vastu ning kas see on viimastel aastatel muutunud? Kuidas mõjutab laulupeol osalemine seda huvi?
 13. Kas sümfooniaorkestrid teevad piisavalt koostööd muusikakoolide ja akadeemiatega, et noori kaasata? Kas see on noorte jaoks atraktiivne võrreldes teiste muusikaliste väljunditega?
 14. Millised on peamised väljakutsed noorte mängijate hoidmisel ja motiveerimisel? Kas sümfooniaorkestrid peaksid pakkuma rohkem solistivõimalusi, konkursse või eriprojekte, et neid paremini kaasata?
 15. Milliseid strateegiaid kasutate, et hoida orkestri motivatsiooni kõrgel?
 16. Kas noored muusikud vajavad erinevat lähenemist motiveerimiseks võrreldes kogenumate orkestrantidega? Kas laulupeo repertuaarivalik ja osalemine toetavad noorte arengut sümfooniaorkestrites?
-

IV. Laulupeo roll sümfooniaorkestrite tegevuses

17. Milline on teie silmis sümfooniaorkestrite roll laulupeol ja ka vastupidi: milline on laulupidude roll sümfooniaorkestrite tegevuses? Kas ja kuidas see erineb tavapärasest esinemispraktikast?
18. Kas teil on avanenud võimalus juhatada sümfooniaorkestrit laulupeol? Kui jah, siis millised olid teie kogemused?

19. Kas sümfooniaorkestritele on piisavalt väljundeid ja võimalusi laulupeo raames?
Kas noored muusikud tunnevad, et nende osalus on võrreldav kooride ja puhkpilliorkestritega? Palun põhjendage, miks te nii arvate.
 20. Kas laulupeo traditsioon toetab sümfooniaorkestrite arengut Eestis või pigem jätab need varju kooride ja puhkpilliorkestrite kõrval? Millised on peamised väljakutsed võrreldes puhkpilliorkestritega? Palun põhjendage, miks te nii arvate.
 21. Kuidas võiks sümfooniaorkestrite kvaliteeti laulupeol tugevdada? Millised muutused oleksid vajalikud?
-

V. Avatud küsimused

27. Millised on teie peamised soovitusel, kuidas Eesti laulupeoliikumises sümfooniaorkestreid paremini toetada ja arendada?
28. Kas sooviksite lisada midagi, mida eelnevates küsimustes ei käsitletud, kuid mis on teie arvates oluline?

Lisa 2: 2025. aasta laulupeol osalevate keelpilli-, sümfooni- ja sümfooniaorkestrite statistiline tabel (Exceli kokkuvõte)

Kollektiivi nimi	Dirigent/juhendaja	Juhi nimi	Tegutsemis maakond	Tegutsemis vald/linn
Paide Muusikakooli Sümfooniatorkester	Mart Aus	Mart Aus	Järva maakond	Paide linn
Võru muusikakooli orkester	Jaan Randvere	Jaan Randvere	Võru maakond	Võru linn
Tartu I Muusikakooli Sümfooniatorkester	Kaido Otsing; Tanel Aavakivi	Kaido Otsing	Tartu maakond	Tartu linn
Tallinna Ülikooli Sümfooniaorkester	Martin Sildos	Martin Sildos	Harju maakond	Tallinn
Pärnu muusikakooli sümfooniaorkester	Rein Vendla; Heli Sommer; Anu Mänd	Rein Vendla	Pärnu maakond	Pärnu linn
Viljandi Noorte Sümfooniaorkester	Imre Rohuväli; Sirje Rein; Kristo Joosep	Imre Rohuväli	Viljandi maakond	Viljandi linn
Tallinna Muusika- ja Balletikooli sümfooniaorkester	Valle-Rasmus Roots	Valle-Rasmus Roots	Harju maakond	Tallinn
Lasnamäe Muusikakooli Sümfooniaorkester	Imre Rohuväli	Imre Rohuväli	Harju maakond	Tallinn
Harjumaa Keelpilliorkester	Imre Rohuväli; Tekla Tappo	Imre Rohuväli	Harju maakond	Saue vald

Üle-eestiline Noorte Sümfooniaorkester	Jüri-Ruut Kangur	Jüri-Ruut Kangur	Harju maakond	Tallinn
Narva Muusikakooli noorte sümfooniaorkester	Irina Kossova	Irina Kossova	Ida-Viru maakond	Narva linn
Kuressaare Muusikakooli Sümfoniettorkester	Edoardo Narbona	Edoardo Narbona	Saare maakond	Saaremaa vald
Kuusalu Kunstide Kooli sümfoniettorkester	Ott Kask; Valeria Rjumina; Tatjana Jõelett	Ott Kask	Harju maakond	Kuusalu vald
VHK keelpilliorkester	Rasmus Puur	Rasmus Puur	Harju maakond	Tallinn
Rapla Muusikakooli sümfooniaorkester	Jandra Puusepp; Maiken Mikk	Jandra Puusepp	Rapla maakond	Rapla vald
Põltsamaa Muusikakooli Kammerorkester	Hiie Taks	Hiie Taks	Jõgeva maakond	Põltsamaa vald
Tartu Ülikooli Sümfooniaorkester	Taavi Kull	Taavi Kull	Tartu maakond	Tartu linn
Viimsi Muusikakooli Keelpilliorkester	Edmar Tuul	Edmar Tuul	Harju maakond	Viimsi vald
Nõmme Muusikakooli Sümfooniaorkester	Riivo Jõgi	Riivo Jõgi	Harju maakond	Tallinn
Põlva Muusikakooli keelpilliorkester	Riivo Jõgi; Tiina Mai Arund	Riivo Jõgi	Põlva maakond	Põlva vald

Harjumaa Keelpilliorkestri ettevalmistusorkester	Tekla Tappo	Tekla Tappo	Harju maakond	Keila linn
Tallinna Muusikakooli sümfooniaorkester	Ott Kask; Katrin Talmar	Ott Kask	Harju maakond	Tallinn
VHK Muusikakooli keelpilliorkester	Eivin Toodo; Elo Toodo-Jakobs	Eivin Toodo	Harju maakond	Tallinn
Harjumaa Noorte Sümfooniaorkester	Harry Illak; Tekla Tappo; Imre Rohuväli	Harry Illak	Harju maakond	Saue vald
Tapa Muusika- ja Kunstikooli Sümfoniettorkester	Mart Aus	Mart Aus	Lääne-Viru maakond	Tapa vald
Kohtla-Järve Gümnaasiumi noorteorkester	Hendrik Agur	Hendrik Agur	Ida-Viru maakond	Kohtla-Järve linn
Tallinna Tehnikaülikooli Kammerorkester	Tarmo Kivisilla	Tarmo Kivisilla	Harju maakond	Tallinn
Keila Muusikakooli Sümfoniettorkester	Liis Mäevälja	Liis Mäevälja	Harju maakond	Keila linn
Rakvere Muusikakooli Sümfoniettorkester	Mart Aus	Mart Aus	Lääne-Viru maakond	Rakvere linn

Eller Sümfoniett	Anneli Kuusk	Anneli Kuusk	Tartu maakond	Tartu linn
------------------	--------------	-----------------	------------------	------------

SUMMARY

Amateur Symphony Orchestras in the Song Festival Process: From the Conductors' perspective

This master's thesis deals with the participation and role of symphony orchestras in the Estonian Song Festival movement, focusing on the sustainability and visibility of the orchestral genre, and the motivation of conductors and young musicians. The Song Festival process as a cultural and pedagogical phenomenon offers an important, but so far little-analyzed platform for symphony orchestras. The central goal of the research is to understand what factors support or hinder the survival and development of symphony orchestras in the context of the Song Festival movement.

The theoretical framework of the research is based on motivation theories, approaches to organizational behavior, and the concept of cultural heritage, addressing the internal and external aspects of motivation, collective management, and the meaning of orchestral work for young musicians. The empirical part of the research is based on a qualitative methodology: six semi-structured interviews were conducted with five conductors and one member of the organizing team, whose orchestras are involved in the 2025 Song Festival. The sample includes ensembles from different regions and institutions, providing a diverse overview of the functioning of symphony orchestras.

The analysis revealed that the motivation of young musicians is centered on a sense of community, artistic repertoire, and the conductor's inspiring leadership. Conducting symphony orchestras requires a large amount of time and energy, which is why the need for a systematic support and mentoring network has emerged. Conductors identified regional inequality, a shortage of teachers and future generations, and the low visibility of the orchestra genre as obstacles. At the same time, the ability of the song festival process to provide musicians with a high-level artistic experience and a sense of belonging was highlighted, which contributes to their persistence in the ensemble.

Based on the conclusions of the study, recommendations are formulated at the national and local levels. It is recommended to create a development program for symphony orchestras,

strengthen mentoring systems, support regionally diverse ensembles, and encourage the inclusion of young musicians in orchestra work through meaningful repertoire. It is also considered important to increase the role of Estonian Symphony Orchestras Association as a partner of the Song Festival Movement and to better represent symphony orchestras in the media and public space. The master's thesis contributes to the study of Estonian music culture and education, linking cultural, educational and social perspectives. The results of the work provide valuable input for cultural policy and the organization of music education, helping to strengthen the position of symphony orchestras in the Song Festival Movement and, more broadly, in the cultural image of Estonia.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaisa Kroon ,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose
Harrastussümfooniaorkestrid laulupeo protsessis: dirigentide vaade ,
(*lõputöö pealkiri*)
mille juhendaja(d) on Marko Lõhmus ja Elo-Hanna Seljamaa ,
(*juhendaja nimi*)
reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kaisa Kroon
15.05.2025